

Наукове Товариство ім. Шевченка в Америці
БЮЛЕТЕНЬ

Число 44 (60) 2017

“Всі наші утрати, які б вони не були болючі й ненагородимі, ми запишемо на рахунок відбудови державного життя нашого народу, забезпечення його економічних і культурних потреб, інтересів наших трудових мас, утвердження нашого національного існування ...”

Михайло Грушевський
На порозі нової України, 1918

До 100-річчя Української Революції

*Анна Процик, Владислав Верстюк,
Олександр Лужницький, Зенон Василів,
Сергій Єкельчик*

*Григорій Грабович, Владислав Верстюк,
Олександр Лужницький, Анна Процик,
Зенон Василів, Сергій Єкельчик*

Наукове Товариство ім. Шевченка в Америці

БЮЛЕТЕНЬ

Число 44 (60) 2017

Члени редакційної колегії

Григорій Грабович (*голова*),
Галина Гринь, Остап Кінь, Василь Лопух,
Василь Махно, Анна Процик,
Віталій Чернецький.

Усі права застережено. Відповідальність за достовірність поданої інформації, цитат, транслітерації власних і загальних назв несуть автори дописів. У передруках посилання на "Бюлетень" обов'язкове.

© Shevchenko Scientific Society, Inc.

На першій сторінці обкладинки:

Центральна Рада. Перший Генеральний Секретаріат. 1917 р. Сидять: Іван Стешенко, Федір Барановський, Володимир Винниченко, Сергій Єфремов, Симон Петлюра. Стоять: Павло Христюк, Микола Стасюк, Борис Мартос.

На другій і третій сторінці обкладинки:

Фоторепортаж із конференції
"100-річчя Української Революції".
Нью-Йорк, 20-21 січня 2018

На четвертій сторінці обкладинки:

Павло Тичина. "Пам'яті тридцяти" (1918)

З М І С Т

Владислав Верстюк. Українська революція 1917-1921 рр. та її вплив на історію України ХХ ст.....	2
Григорій Грабович. Тичина і модернізм	7
Програма конференції «100-річчя Української Революції і проголошення Незалежності України»	13
Анна Процик. Вступне слово	14
Фоторепортаж про конференцію	15
Доповіді, виголошені від червня до грудня 2017 р.	19
Григорій Грабович. Модель «Критики»	24
Новини архіву	28
Стипендіяти НТШ-А 2017	32
Переможці та фіналісти конкурсу ім. Платона Костюка	33
Нові публікації, доповіді та інша професійна діяльність членів	34
Нові видання, спонсоровані НТШ-А	37
Нові видання членів НТШ-А	37
Нові члени	39
Наші втрати	39
Вітання	40
New Shevchenko Society scholarships	40
Can we count on YOU?	40

Shevchenko Scientific Society
63 Fourth Avenue
New York, NY 10003-5200

Phone: (212) 254-5130 Fax: (212) 254-5239
e-mails: info@shevchenko.org admin@shevchenko.org
 archives@shevchenko.org
 www.shevchenko.org

Владислав Верстюк, *Інститут історії України НАН України*

УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917 – 1921 рр. ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ІСТОРІЮ КРАЇНИ ХХ ст.

(Доповідь, виголошена на Міжнародній конференції
«100-річчя Української Революції та проголошення Незалежності»
20 січня 2018, НТШ-А, Нью-Йорк)

Шановні учасники конференції, усі присутні!

Дозвольте передусім Вас привітати з видатною пам'ятною подією в історії України столітнім ювілеєм Української революції і наближенням до століття її кульмінаційної точки – проголошення Центральною Радою 22 січня 1918 р. IV Універсалу, глибинна суть якого була акумульована в кількох рядках: «Народе України. Твоєю силою, волею, словом стала на землі українській вільна Народна Республіка. Справилися колишня давня мрія батьків твоїх – борців за вольності і права трудящих.[...] Однині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу».¹ Події такого масштабу, їх значення в історії будь-якої країни є підмурками, фундаментом, на якому поволи, але багато років поспіль, зводяться стіни держави, формується тіло нації. В українському випадку це було непросто, боротьба за незалежну державу розтяглася на десятки років. Вона триває й сьогодні. Чому так трапилося, що цілий ряд країн Центральної Європи та Прибалтики, Чехія та Польща, Фінляндія та Естонія, Литва та Латвія – змогли не лише проголосити, але й затримати свою незалежність, а Україна збиралася з силами ще понад 70 років, щоб знову стати на той шлях, який не вдалося успішно пройти на початку ХХ ст. Для того, щоб зрозуміти, які наслідки мали для України революційні події столітньої давнини треба стисло описати саму Українську революцію, зрозуміти її сильні й слабкі сторони.

1917 рік дав змогу Україні відновити свою державність, боротися за неї кілька років зі зброєю у руках, поклав початок нового прочитання «українського питання», ствердив як dokonаний факт наявність української нації, а разом з тим сформував декілька повчальних уроків, які необхідно добре вивчити і засвоїти. Мене як професійного історика не може не тішити те, що мої колеги впродовж останньої чверті століття провели велику і кропітку роботу з реанімації історії Української революції, звільнення її з під нашарувань історії СРСР, яка вибудовувалась на міфі Великої жовтневої соціалістичної революції. Позбавлення радянської міфології відбувалося не в академічній кабінетній тиші, а у завзятій інтелектуальній боротьбі. Ще й сьогодні російські історики уперто не хочуть визнавати факт існування Української революції, а твердять про єдину Російську революцію з невеликими регіональними особливостями та про громадянську війну на класовій основі. Зазвичай про дефініції не сперечаються, а домовляються. Але сучасне життя показує, що суголосних форм думання у нас з північними сусідами стає все менше і менше. Події від весни 2014 р., які були прямим

продовженням Революції Гідності, стимулюють нас до ретельного переосмислення всього російсько-українського минулого, спонукають до ретельного перегляду тезаурусу революції, наповнення його новими смислами, насамперед такими, як російська окупація та колоніалізм, які до цього делікатно оминалися або приховувалися за спеціально придуманими евфемізмами.

Утвердження в сучасній історичній літературі терміну «Українська революція» спирається насамперед на самоназву, на визначення лідерів і перших істориків революції Михайла Грушевського, Володимира Винниченка, Павла Христюка, Дмитра Дорошенка.² Сучасні ж дослідники наголошують на принципових відмінностях Української революції від російської. Якщо для останньої головним завданням була боротьба за монополію на владу, то для першої – державотворення та демократичні цінності. Це різної складності завдання, одна справа захопити владу і з допомогою терору використати старі державні інститути та їхні кадри і зовсім інша – творити нову державу з чистого листа.

Породжена розпадом російського імперського організму, Українська революція у процесі свого розвитку набула виразних самодостатніх форм, перетворилася у феноменальне явище ХХ ст., яке залишило глибокий слід у свідомості українського народу і стало джерелом державницьких прагнень кількох прийдешніх поколінь українців. Найважливіше завдання, яке виконала Українська революція волею та діяльністю Центральної Ради, полягало у тому, що вона перетворила українську етнічну територію, розділену на кілька губерній, в єдину політичну цілісність, реальність, з якою мали рахуватися і Тимчасовий уряд, і уряд більшовицький. Революція з усією гостротою і невідворотністю поставила питання про державність, воно міцно укорінилося в свідомості народу і супроводжувало його протягом всього ХХ ст.

Ідеологія революції сформувалася на основі європейських демократичних цінностей. Державотворчі прагнення були стрижнем Української революції. Під час її перебігу було випробувано кілька моделей національної державності: демократична (Українська Народна Республіка), консервативна (Українська Держава гетьмана Павла Скоропадського), ліво демократична (Українська Народна Республіка доби Директорії), ліберально-демократична (Західноукраїнська Народна Республіка). Калейдоскоп національних державно-політичних режимів свідчив швидше про слабкість українських політичних сил, їх дезінтегрованість, розуміння держави не як остаточної мети, а швидше засобу для соціальних перетворень.

У радянській та сучасній російській літературі поняття «революція» і «громадянська війна» розглядаються у тісному взаємозв'язку. Новітня українська історіографія фактично відмовилася використовувати термін «громадянська війна» в контексті подій Української революції. Вмотивовується це тим, що в Україні не було масштабної внутрішньої війни на ідеологічному ґрунті. УНР доводилося вести оборонні військові дії на своїй території проти збройної експансії армій неукраїнського походження, насамперед російських, червоних і білих.

Відмітною рисою революції, яка визначила остаточний результат, було протистояння з Росією. Українцям довелося виборювати свої права у змаганні з російськими політичними силами різного соціального спрямування, які проте однотайно мислили категоріями «єдиной и неделимой» Росії. В ході революції відбулося кілька російсько-українських воєн як з «червоною», так і «білою» Росією. Від моменту захоплення влади в Петрограді більшовики не випускали Україну з свого поля зору. Вже на початку грудня 1917 р. вони висунули Центральній Раді неприйнятні ультимативні вимоги та оголосили війну. Під час військових дій Володимир Антонов-Овсієнко за наказом Владіміра Леніна був зобов'язаний щодня відправляти із захоплених українських територій залізничний ешелон

з хлібом, без якого червоний Петроград мав, за виразом останнього, «околеть».

Перший прихід більшовиків в Україну був коротким. До другого - вони готувалися ґрунтовніше і довше. У липні 1918 р. під Москвою було засновано Комуністичну партію (більшовиків) України як обласну організацію РКП(б), що повністю керувалася з Кремля. У листопаді того ж року в Курську з комуністів було створено Тимчасовий робітничо-селянський уряд України. У конфіденційному листі до головнокомандувача Червоної армії Йоакима Вацетіса В. Ленін так пояснював справжню мету формування цього і подібних до нього урядів: «... обставина має ту добру сторону, що позбавляє змоги шовіністів України, Литви, Латвії, Естляндії розглядати рух наших частин як окупацію й створює сприятливу атмосферу для подальшого просування наших військ. Без цієї обставини наші війська були б поставлені в окупованих областях у неможливе становище й населення не зустрічало б їх як визволителів».³ Отже, під прикриттям цього уряду російські більшовицькі частини почали наступ на схід України, а до весни 1919 р. заволоділи її більшою частиною. Декретом від 6 січня 1919 р. Тимчасовий робітничо-селянський уряд України, який за кілька днів до того переїхав з РСФРР до Харкова, проголосив утворення незалежної «Української

Керівники Директорії, уряду та армії УНР. Кам'янець-Подільський. Липень 1919 року.

Сидять: Ф. Швець, С. Петлюра, А. Макаренко.

Стоять: ад'ютант Петлюри О. Доценко, начальник канцелярії М. Миронович, полковник Куликівський, сотник Осецький (брат Наказного отамана), генерал-квартирмейстер генштабу Шайбле, військовий міністр Ст. Петров, посильний Р. Швець, начальник Головної юридичної управи Армії УНР Е. Мошинський (?).

Соціалістичної Радянської Республіки» (УСРР). Однак, цілковито підпорядкований Москві, він навіть не намагався провадити самостійну державну політику. В результаті 25 січня в Харкові було задекларовано необхідність об'єднання УСРР з РСФРР на засадах соціалістичної федерації.

Проїшов ще рік завзятої боротьби поки Україна остаточно була загарбана і окупована «червоною» армією. Війна з більшовиками тривала кілька років і була надзвичайно схожа на ту, яку сьогодні ми називаємо гібридною війною. Більшовики на словах визнавали право націй на самовизначення, але ставили свої принципи диктатури пролетаріату значно вище. Для поширення цієї диктатури вони створювали свої кишенькові «радянські уряди України», на допомогу яким спрямовували збройні сили, а у запіллі організовували збройні повстання, вели підривну роботу серед українського політикуму з допомогою лівих елементів. На загарбаних українських територіях встановлювався жорстокий окупаційний режим, в основі якого був «червоний терор» та політика «воєнного комунізму». Перебіг революції, тісно поєднаний з українсько-більшовицькою війною, дає також певні парадигматичні підказки до виявлення природи більшовицького режиму, який, прикриваючись ідеями комунізму, нав'язуючи їх силою здійснив окупацію України. Саме ця окупація і визволення з під неї стали важливою складовою історії України ХХ ст. Фактично більшовизм, постійно отожденожуючи себе з ідеями інтернаціоналізму, насправді виявився різновидом російського месіанізму і централізму надзвичайно агресивних і живучих. Завершальний період революції 1920-1921 рр., як і пізніша історія радянської України були позначені розпалюванням класової боротьби, створенням комнезамів, «червоним терором», використанням армії для придушення антибільшовицького опору, чистками в КП(б)У та першою хвилею голоду, який охопив Україну 1921-1922 рр.

Поразка революції підштовхує до пошуків її слабких місць. Вони не є таємницею. До поразки спричинились зовнішні обставини, а також брак досвіду державної роботи у політичних лідерів, домінування в їх світогляді лівих ідей, як і недостатність єдності, відсутність необхідної кількості управлінських кадрів, в тому числі і військових вищої кваліфікації, фінансова криза. Бідою українських політиків була їх тверда переконаність в неможливості військового конфлікту між революційними силами. І лише більшовицько-українська війна початку 1918 р., за словами Грушевського звільнила від песького обов'язку перед Москвою.⁴ Вона ж поклала край федералістичним ілюзіям. Це свідчення слабкості. Треба сказати, що збройне протистояння з Росією є найменш засвоєним уроком революції.

Однак хочу застерегти від надмірної критики і нігілістичного трактування результатів революції. Треба завжди пам'ятати, що маємо справу з першопрохідцями, які відважилися на неймовірно складне завдання, намагались вирішити його не у власних інтересах, а за блага народу. Нагадаю, що з цього приводу писав Іван Лисяк-Рудницький: «Ми можемо бути горді з наших попередників, що не завагалися взяти на себе надлюдський тягар та що мужньо несли його серед найтрагічніших обставин. Люди не були об'єктивно підготовлені до завдань, які на них упали, але вони росли в процесі самої роботи, вони вчилися, хоч би й ціною важких помилок. Вчилося й українське суспільство в

цілому».⁵ Негативний досвід – це теж досвід, який дорогого коштує. Без подій 1917-1921 рр. не було б ні проголошення незалежності, ні Померанчевої революції, ні Революції Гідності.

Підсумкова оцінка Української революції не може бути однозначною. Одразу на думку спадає Іван Лисяк-Рудницький, який писав: «...було б помилково говорити про поразку української революції. Вона не досягла своєї остаточної мети, але вона внутрішньо опередила суспільство України, вона створила Україну як модерну політичну націю. На цьому фундаменті з того часу розвивається все далі українське життя».⁶ Якщо українська державність упродовж революції не змогла себе ствердити, то це ще не дає підстав для розмов про повну поразку, а тим більше катастрофу. Революція зробила потужний мобілізаційний вплив на українські національні сили, сприяла консолідації нації, зростанню її етнічної і політичної самосвідомості. Вона остаточно ліквідувала той ганебний статус, який мали українці у царській Росії і змусила більшовиків піти на значні поступки українцям, забезпечивши їм певні пільги культурно-національного розвитку та проголошення УСРР, а згодом і союзної держави. Проте ці поступки як і відмова від «воєнного комунізму» на користь нової економічної політики означали лише десятилітню паузу, яка стала прологом до гігантського тоталітарного експерименту з мільйонними людськими жертвами, деформованими світоглядом, мораллю та правосвідомістю, колективізацією та Голодомором 1932-1933 рр., в який був втягнутий український народ. Тісний причинно-наслідковий зв'язок Голодомору 1932-1933 рр., масового знищення української інтелігенції з Українською революцією 1917-1921 рр. дає підстави (А. Граціозі) розглядати ці явища в загальному контексті як єдине ціле.

Незважаючи на втрату у кінці 1920 р. державності, революційний потенціал українського народу не був вичерпаний. Він виявився в масовому антикомуністичному повстанському русі, який став однією з парадигматичних особливостей революції, а згодом був запозичений іншими революціями ХХ ст. Принагідно згадаю лист Михайла Грушевського до Володимира Затонського, написаний влітку 1920 р., коли п'ятимільйонна червона армія втретє захопила Україну. Із повідомлень, отримуваних з радянських організацій, пише Грушевський, випливає, що «влада УСРР не йде фактично далі околиць міст, де розташовані радянські гарнізони, і село закрито для її впливу. Трудове селянство, яке становить майже єдину реальну трудову силу України (робітничий клас фактично розпорошився і скоротився неймовірно) досі недружелюбно, навіть вороже ставиться до комунізму в його російській формі».⁷

Прочитую деякі застереження з доповіді секретного відділу ВЧК за листопад 1920 р. У ньому прогнозується, що, за запевненнями командуючого червоними військами М. Фрунзе, можна очікувати ліквідації махновських загонів, але сама «махновщина» тобто опір селянської стихії буде ще довго існувати. І далі: «з ліквідацією махновщини не ліквідується ще й інша ілюзія українського куркуля (а під це визначення потрапляли всі, хто не сприймав більшовицьку владу) – ілюзія «національно-самостійної народної української республіки» Петлюрівщина як військова сила розгромлена..., але внутрішня петлюрівщина ще живе».⁸ Опір повстанців радянській владі вдалося подолати лише до середини 20-х років. Але набутий досвід не забувся, він був

використаний під час колективізації, став ідейною опорою при створенні Української повстанської армії 1942 р.

Було б невірно розглядати революцію як велике, але локальне явище, обмежене хронологічними рамками 1917 – 1921рр. Цілком очевидно, що верхня межа - 1921 рік умовна. Затухання революції було повільним, а багато процесів незворотними, передусім це стосується змін у масовій свідомості. Так, в середині 20-х років органи НКВД фіксували серед населення численні спалахи пропетлюрівських настроїв. За роки революції народилася і зміцніла нова українська культура, пов'язана з іменами Михайла Бойчука, братів Василя та Федора Кричевських, Георгія Нарбута, Олександра Кошиця, Леся Курбаса, цілої плеяди молодих письменників. Тоді ж в Україні розгорнулася масштабна дискусія про напрямки розвитку української культури. Її суть була яскраво виражена гаслом «Геть від Москви», сформульованим Миколою Хвильовим, це був прямий наслідок революційних подій. Важливим здобутком революції було створення Академії Наук, Академії мистецтв, Всенародної бібліотеки України, двох університетів, сотень середніх шкіл, української преси – це все поклало початок процесу масової українізації, насамперед міст, які вже не виглядали російськими острівцями в широкому морі української етнічної території. Зішлюся на спогади одного з учасників революції Михайла Шкільника, який, приїхавши до Києва вперше влітку 1917 р., був засмучений домінуванням російської мови в публічному просторі, зовсім іншим він побачив Київ у січні 1918 р.⁹ Українська мова звучала в державних інституціях, на вулицях, нею були написані вивіски. Революція спровокувала потужний міграційний рух з села у місто.

Ці наслідки не давали спокою більшовицькій владі. Вона змушена була терпіти, але намагалася мінімізувати їх вплив. Спочатку був процес над партією УПСР,¹⁰ згодом вбивства Симона Петлюри і Євгена Коновальця організовані радянськими спецслужбами, сюди варто віднести і Голодомор 1932 -1933 рр який став кривавою розплатою за революційну непокору і одночасно смертельним уроком для тих, хто вчасно не взявся за зброю, хто оголошував нейтралітет чи симпатизував більшовицьким ідеям, сподіваючись на дармову землю. Окремо пригадаємо розправу над українською інтелігенцією 30-х р.

Революція запам'яталась великою кількістю яскравих епізодів. Зверну увагу лише на кілька з них. Все почалося з створення Центральної Ради, яка в короткому часі перетворилася у представницький парламент, проголосила Українську Народну Республіку, ухвалила її Конституцію та десятки законів. Згадаю бій під Крутами, який став символом жертвності у боротьбі за молоду державу. В 20-ті роки культ крутянців поширився на західноукраїнських землях, став предметом великої публіцистичної літератури. Сьогодні він вкарбований у національну пам'ять і надихає захисників Батьківщини.

Треба сказати, що протягом революційних років українці провели багато переможних боїв з агресором, але не всі вони належним чином зафіксовані в історичній пам'яті. Наприклад, у лютому 1918 року Звенигородський кіш вільного козацтва завдав нищівної поразки військам Муравйова. Нагадаю й знаменитий бій з денікінцями Української повстанської армії (махновців) у вересні 1919 р. біля села Перегонівки під Уманню, в якому українські повстанці вцент розбили кілька добірних білих

офіцерських полків. 1921 р. керівниками корпусу січових стрільців, які вкрили себе славою в боях, захищаючи УНР, була створена Українська військова організація, яка згодом трансформувалася в Організацію українських націоналістів. Сьогодні відновлена і відбудована українська армія живиться традиціями армії УНР, формує на них свій патріотичний дух.

Окремо варто згадати Акт об'єднання УНР та ЗУНР в єдину Соборну державу. Спеціальним наслідком революції стала поява української політичної еміграції в Європі та США. Тисячі українців, які під більшовицькою загрозою змушені були залишити рідну землю. Однак і там вони не склали руки, не полишили святу справу, за яку боролися. Для них відродження України стало сенсом життя. Ця тема заслуговує на окрему розмову.

Ідейний ресурс Української революції був одним із чинників українського дисидентського руху. Він активно використаний на зламі 80-х і 90-х років. Згадаю лише історію з поверненням Михайла Грушевського в український історичний, а згодом і політичний простір. Протягом 1988-1991 рр. Грушевський триумфально був вмонтований в історичну пам'ять і канонізований як «Великий українець», найвидатніший історик, батько нації та перший Президент. Йому споруджено пам'ятники, відкрито музеї, його ім'ям названі вулиці. Знаковими в сучасній історичній пам'яті є Володимир Винниченко, Павло Скоропадський, Симон Петлюра, Євген Коновалець, Дмитро Донцов, Євген Петрушевич, Сергій Єфремов та багато інших. Від Української революції сучасна українська держава успадкувала не лише шерг героїв, але й державні атрибути, гімн, герб, прапор. У пам'яті залишився яскравий епізод урочистої передачі останнім Президентом УНР в екзилі Миколою Плав'юком атрибутів державної влади Президенту України Леоніду Кравчуку.

На завершення декілька слів про те, як цей ресурс використовується в останні роки в Україні. 22 січня 2016 р. Президент України видав Указ «Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917-1921 років», був створений спеціальний урядовий Оргкомітет, 2017 р. визнано роком Української революції. 17 березня 2017 р. Верховна рада за участі представників уряду провела урочисте засідання присвячене початку революції та створенню Центральної Ради. Тоді ж було відкрито виставку «100 років першого українського парламенту». Того ж дня за участі Президента України в Національному музеї історії України відкрилась виставка «100 років Української революції. Відроджена держава». До ювілею Першого українського козацького полку ім. Б. Хмельницького на Андріївському узвозі відкрилася виставка «Воїни. Історія українського війська». У липні 1917 р. відбулося урочисте засідання уряду пов'язане з століттям створення Генерального секретаріату та визнання його вищим органом влади в Україні. В ході реалізації декомунізаційних законів зникли назви населених пунктів, вулиць, майданів, які носили імена комуністів, одночасно з'явилися вулиці Василя Біднова, Володимира Винниченка, Степана Витвицького, Григорія Голоскевича, Якова Ганзюка, Юрія Липи, Володимира Науменка, Андрія Ніковського, Симона Петлюри, Сергія Остапенка, Максима Славинського та багатьох інших. Розгорнуто роботу по втіленню проекту «Місця пам'яті Української революції», Українським інститутом національної пам'яті створюється спеціальна

електронна геоінформаційна система, яка фіксує такі місця пам'яті. До святкування дати долучилося національне кіно, за фінансової підтримки держави запущено виробництво трьох фільмів: «Таємний щоденник С. Петлюри», «Крути 1918. Захист», «Залишенець. Чорний ворон». Випущена в обіг ювілейна монета номіналом 5 гривень. Звичайно варто згадати і велику кількість наукових заходів, конференцій, круглих столів, телевізійних і радіопрограм, заповнення революційною тематикою інтернету.

Історія Української революції широко вписана в сучасний контекст історії України ХХ ст, вона є неодмінною складовою сучасної політики пам'яті, займає особливе місце в шкільних підручниках історії, викладена академічно, чи популярно, відтворена в літературі чи кіно, а особливо в публічному, медійному просторі - це ефективний ресурс мобілізації нації, формування української ідентичності.

³ Нариси історії Української революції 1917- 1921 років.- У 2-х т.- К., 2011- 2012.- Т.2.- С.281 -282.

⁴ Грушевський Михайло. На порозі Нової України: Гадки і мрії.- К., 1991.- С.10.

⁵ Лисяк-Рудницький Іван. Історичні есе. В 2-х т.- К.,1994.- Т.2.-С.49

⁶ Там само.- С.50.

⁷ Великий Українець. Матеріали з життя та діяльності М.С.Грушевського.- К., 1992.- С. 271.

⁸ Советская деревня глазами ВЧК- ОГПУ- НКВД. 1918-1939. Документы и материалы. В 4-х т. – Т.1.- М., 1998.- С. 365 -366.

⁹ Шкільник Михайло. Україна у боротьбі за державність в 1917 -1921 роках.- К., 2016.- С. 52.

¹⁰ Див.: Вирок Українській революції: «Справа ЦК УПСР».- К., 2013.

¹ Українська Центральна Рада: документи і матеріали в двох томах.- К., 1996-1997. - Т.2.-С.102-103.

² Грушевський Михайло. На порозі Нової України: Гадки і мрії.- К., 1991. Винниченко Володимир. Відродження нації (Історія української революції /марець 1917 - грудень 1919 р./). – В 3-х частинах.- К.- Відень, 1920. Христюк Павло. Замітки та матеріали до історії Української революції 1917 - 1920.- В 4-х т. – Відень, 1921 -1922. Дорошенко Дмитро. Історія України 1917 -1923.- Т.1. Доба Центральної Ради.- Ужгород, 1932.

Владислав Верстюк, дослідник історії України ХХ ст. Доктор історичних наук (1992). Заслужений діяч науки і техніки України (2001). Професор (2002). 1975 закінчив історичний факультет Київського державного університету. З 1975 – аспірант, молодший, старший, провідний науковий співробітник, завідувач відділу історії Української революції Інституту історії України НАНУ. 1983-86 – завідувач редакції історичної літератури видництва «Наукова думка». 1997–2005 – заступник директора Інституту східноєвропейських досліджень НАН України, професор катедри історії НаУКМА. 2007-2010 – заступник голови Українського інституту

національної пам'яті. Автор понад 250 наукових праць, зокрема монографій «Махновщина», «Українська Центральна Рада», «Україна і Росія в історичній ретроспективі», «Історія України: нове бачення», «Україна: політична історія». Керівник археографічного проєкту «Джерела до вивчення історії Української революції».

Григорій Грабович

ТИЧИНА І МОДЕРНІЗМ

(Уривки з праці про поезію Павла Тичини, яка готується до друку)

1. Тичина як проблема — і як ідеологічна парадигма

«Проблему Тичини» можна зреферувати стисло. Надалі ще існує загальний консенсус, що він — найвидатніший український поет ХХ ст. Ця думка виринула разом із його найранішою поезією, скристалізувалася і зафіксувалася вже на початку 1920-их рр. і потім перетривала усі подальші пертурбації в українській літературі протягом цілого століття. Її поділяли навіть ті, хто готові були оскаржувати Тичину за «зраду його музи», за його «коливання» і «помилки», його патріотичне чи пак моральне «банкротство». У парі з тим ішло широко розповсюджене переконання, що його поезія радикально переривна, переполовинена, що її «рання» іпостась геніальна і надхнена, і що вона з небувалою силою висловлює національне відродження і трагедію революції і громадянської війни (що, по суті, була Українсько-російською війною 1917-1921 рр.) а вся пізніша поезія слабша (або взагалі — не поезія) і вимірювана примиренням із советською владою, конформізмом, «здачою» всіх його ранніх позицій і відтак вихвалюванням тих же советів (від збірки «Партія веде» аж до кінця). Базисна проблема однак полягала в тому, що параметри і зміст категорій «раннього» і «пізнього» ніколи насправді не уточнювалися. (Формального і семіотичного аналізу його поезії було мало і з часом щораз менше). Переважно йшлося про загальні і здебільшого поверхові враження і про зосередження уваги на перших трьох збірках — тобто «Соняшні клярнети» (1918), «Плуг» (1920) і «Замість сонетів і октав» (1920). (Для більш «просунутих» критиків було очевидним, що уся його поезія 1920-их рр. була надзвичайно сильною, новаторською, «суверенною». Про те, що було поза збірками, а того було набагато більше ніж друкованого — ніхто тоді, правдоподібно, нічого не знав: менш-більш повне видання його творів появилось, в 14-ти томах (формально — дванадцять), лиш на передодні незалежності, в 1983-1990 рр.) Пізніші збірки, подекуди вже «Вітер з України» (1924), а потім «Чернігів» (1931) і «Партія веде» (1934), по суті, вже не обговорювалися — наступала

сталінська ніч і мову про поезію замінювала ідеологічна мряка.

В советській офіційній системі оця бінарна парадигма була точно, тобто дзеркально відвернена: «пізний» (тепер вже перейменований як «дозрілий») Тичина стверджувався, а те, що можна було так чи інакше присвоїти із його «ранньої» версії толерувалося — решту не помічалось, призабувалося, а на ділі цензурувалося. Еталонним для цього підходу є книжка Леоніда Новиченка *Поезія і революція. Творчість Павла Тичини в перші післяжовтневі роки* (1956), в якій поезія Тичини бачиться виключно через призму «зростання», і буцімто «мудрішання», через сприймання большевицької революції і відкидання всякого сумніву, усього, що «абстрактно гуманістичне», тобто людське, не-більшовицьке.¹...

...Кульмінацією цієї бінарної парадигми є позиція, яка оскаржує і водночас оплакує Тичину, як поета, який змушений був виживати свої дні живою смертю офіційної догми. Граничним втіленням цього є есей Василя Стуса, *Феномен доби (Сходження на Голгофу слави)*, який він написав у 1970-71 рр. у часи масових репресій проти українських інтелектуалів, і який став головним доказом його антисоветської діяльності — за що його і засуджено. Для Стуса трагічна доля Тичини стає маніхейською драмою: геній перетворюється, як він каже, у «пігмея»; або ще жорстокіше, у мерця: «Як би

там не було, Тичина — така ж жертва сталінізації нашого суспільства, як Косинка, Куліш, Хвильовий, Скрипник, Зеров чи Курбас. З однією різницею: їхня фізична смерть не означала смерті духовної. Тичина, фізично живий, помер духовно, але був приневолений до існування як духовний мрець, до існування по той бік самого себе».² Сплеск жовчі і максималізму може й зрозумілий у випадку поета, який пише ці безапелційні слова із справжнім боєм і з передчуттям, що йому суджено пройти аналогічний хоч формально протилежний шлях, іншу Голгофу — адже за свої погляди і слова Стус карався 12 років в Гулазі — і помер там. Проте, у звичному ключі імітації та доносу та з різними

варіаціями пафосу та лицемірства подібні гадки надалі тиражуються в сучасній Україні — і головне, виступають замість ретельного вивчення поета.³

2. Модерністична парадигма: від символізму до конструктивізму

На щастя, так склалося, що рання рецепція Тичини починалася не від ідеологічних настанов. Від самого початку вникливі критики бачили його іманентні, поетичні виміри і тонко відчували моменти його стилю і форми. Щоправда, це стосувалося ранніх збірок, зокрема «Соняшних клярнетів» (пізнішим так вже не щастило) і поголовно тут вбачався символізм. Для Андрія Ніковського у його брошурі *Vita nova* (1919) немає ще прямого осмислення цього символізму, але його обговорення контрапункту і алюзій із різних ключів (біблійного, фолкльорного тощо) синестезії, поезики натяків і алюзій, ширини метричних і ритмічних форм, зокрема музичних і акустичних прийомів — бо усе на це натякає. У 1924 р. Микола Зеров, найпрозорливіший критик

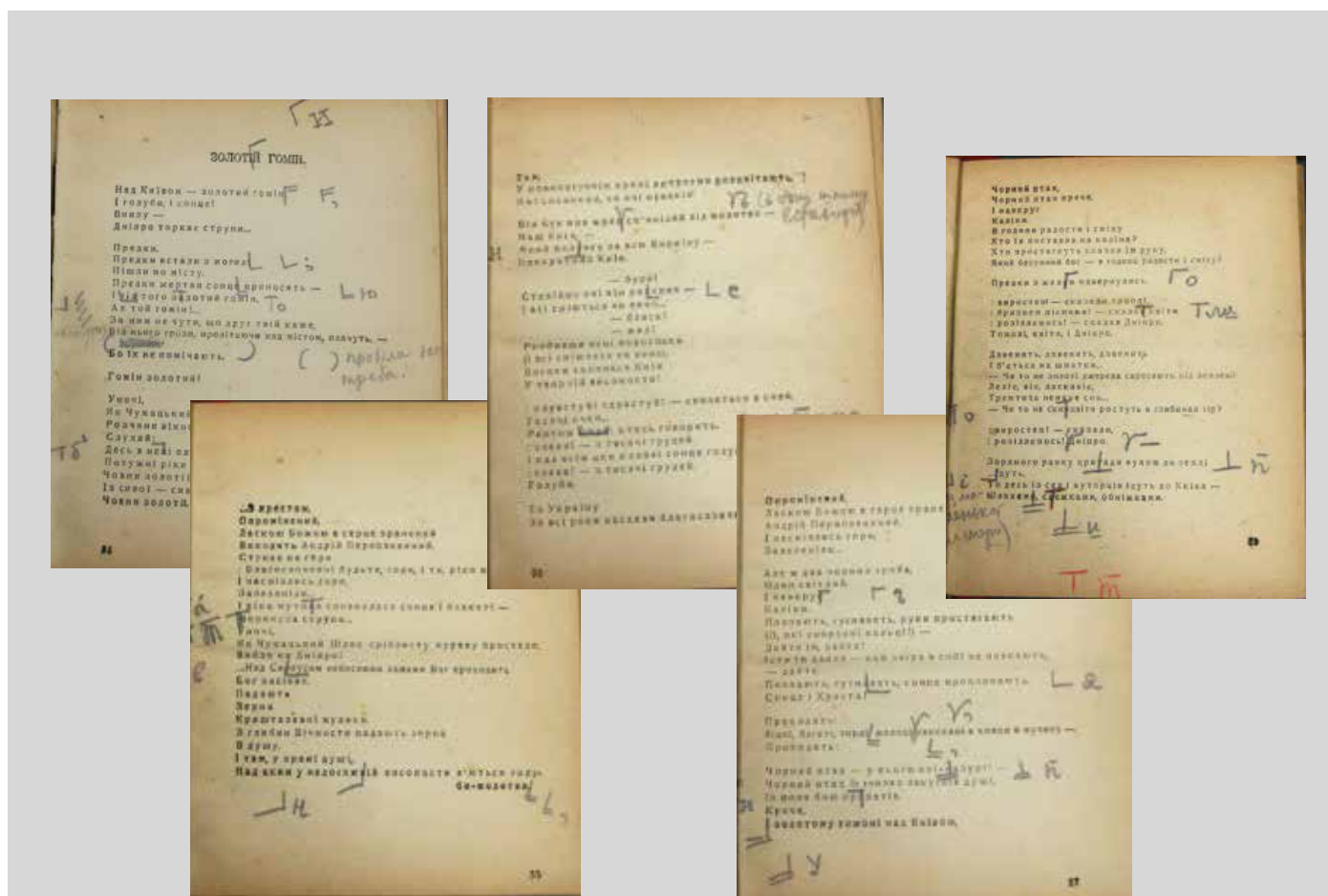
тої доби, говорить про це прямо і впевнено:

“Поетика «Сонячних кларнетів», першої книги Тичини – чисто символічна. В основі її славетна теорія відповідностей, що дозволяє одні відчуття перекладати на мову других. Крім того, вона вся орієнтована на звук. Всі слова зважені й використані як звукові сполучення, ритми вишукані і розраховані так, щоб справити враження тонкими музичними ефектами. Тичина хоче впливати не так значністю вложеного в вірш змісту, як суттєвальною силою своїх звуків. А мова його хоче стати тим «крилатим серцем звуком», що

Хватает на лету и закрепляет вдруг

И томный бред души и трав неясный запах..."⁴

Судження Зерова, зокрема його бачення технічної системності цілої збірки (передусім теорії correspondences) були точними — і стали лаятмотивом для різних дальших коментарів. Багато ще залишалося до осмислення, але два

*Авторські правки Тичини у верстці першої збірки “Соняшні клярнети” (1918),
яка зберігається в відділі рідкісних книг бібліотеки НТШ-А*

моменти чітко зарисовувалися. Один це те, що Тичина виразно модерніст — хоч і специфічно українського штибу.⁵ Друге, більш інтерналізоване, це зростаюче переконання, що Тичина буцімто найповніше себе висловлює у його найранішій збірці і що все пізніше було чи то відхиленням чи то спадом. У дещо пізнішій статті про Максима Рильського, яка потім не раз бралася на озброєння різними критиками, Зеров, дещо похапливо як на тонкого критика твердить, що Тичина, як якийсь Чупринка або Сосюра (а це зовсім не співмірні величини) розтрачує весь свій капітал у першій збірці:

«Навіть найоригінальніший з поетів двадцятип'ятиліття (1900—1925) Тичина починав так: в «Сонячних кларнетах» відкрив усі свої козирі, а потім не раз був примушений до гри слабої і безкозирної. Натомість Рильський, виступивши в літературі поезіями явно слабенькими, — суворим і ненастанним самовивірянням добився того, що з кожною новою книжкою його крок ставав упевненішим, а його тон все твердішим».⁶...

...Одне слово: або Тичина-як-символіст або не-Тичина. (У пізніших окресленнях це друге взагалі стає анти-Тичиною — саме як для Стуса). Варіацій на це буде безліч. Перед тут вів Євген Маланюк, який десь за рік до вищезгаданої статті Зерова у своєму диптиху «Сучасники» (1923-24) і у ключі, так би мовити, державницькому категорично заперечує роль Тичини як національного барда — і взагалі хорошого поета. Тут він (дещо умовно) змальовує Рильського як «веселого кондот'єра», як «елліна, схимника і Гогена (?) і як «брата» (і все з повагою, на «Ви») і ганить Тичину (чомусь фаміліярно, на «Ти») рядками, які в добу інтернету стали заповітними, неначе одкровення: «від кларнета твого позолочена дудка осталась» і «... в окровавлений Жовтень — ясна обернулася весна» і врешті-решт виводить ще «примару/ Щоб журить і жакать... Божевільну Офелію — знов половецьких степів». Уся ця зрада національного і «відвічного» хіба стосується (так підказує хронологія) збірки «Вітер з України», а «замогильний спів», що його виводить ота божевільна Офелія за всіма ознаками таки мусить стосуватися «Плачу Ярославни», що власне із цієї збірки (друга поезія після титульного «Вітру з України»). Причина образи Маланюка як за «Плач», так і за «Вітер» *що його несе* зовсім прозора — не ту ідеологію ісповідує їх автор, не це мало бути плодом визвольних змагань. І в державницькому плані це має свій резон. Але не так просто перекидати його на оцінку поезії — бо поезія не пишеться державницькими силлогізмами. І пропонувані тут силлогізми — про ту ж «пофарбовану дудку» — попросту фальшивий, суцільно аісторичний, бо все це говориться на передодні тих шедеврів, які Тичина ще мав написати у 20-их рр. — і ті уривки з поеми, писаної

досконалим дактилічним гексаметром (!), що починається фрагментом «Чистила мати картоплю...» (і продовжується уривком «Там де вигін одгороджений...» і далі «Не попадаючи ногою в землю...», що написано орієнтовно у 1920-1925 рр., і що їх умовно можна назвати циклом «Україна в огні»⁷ і що становлять насправді кістяк пізнішої драматично-епічної поеми «Шабля Котовського», яка була включена до збірки «Чуття єдиної родини» (1938), і вірші кримського циклу (1926), і праця над поемою-симфонією «Сковорода» у 20-их рр. тощо. І, очевидно, ніяк не враховують експериментаторство середнього періоду його творчості — збірки «Чернігів» (1930), «Партія веде» (1934) та інші. Усе це викреслюється заради нібито дотепного (подекуди, може, запозиченого від Виспянського) ляпаса. (Маланюк, звісно, про те, що Тичина буде писати у дальші 20-і рр. не міг знати — але як тоді з його категоричністю, отою «позолоченою дудкою»? І тою Schadenfreude, з якою цю фразу повторюють різні критики і горе-критики?)

Другий момент, що його артикулюють на еміграції більш-менш синхронно Юрій Лавріненко і поет Василь Барка — це намагання, встановити, так би мовити, есенційний тичинівський стиль (мова звісно про раннього Тичину; пізнім не цікавилися — тобто збували топосом його смерті, ще задовго до Стуса). Для Лавріненка цей стиль стане різновидом «необароко».⁸ Для Барки, як видно з його есею *Хліборобський Орфей або кларнетизм* (1961), цим ключовим поняттям є «кларнетизм». Перше, що навіть профанам кидається у вічі — це суцільна тавтологічність (тобто

поняття стає синоніміне зі всім, що міститься у «Соняшних кларнетах» — стилем, топосами, прийомами тощо. (В народі кажуть «масло масляне».) По-друге, і автор це не приховує, воно есенціалізує першу збірку і її стиль як єдино-правильні чи єдино-легітимні для розуміння Тичини. За цією логікою всякі відхилення від цього найранішого стилю стають своєрідним спадом, а то й збоченням.⁹ (По суті, воно також є повторенням повище згаданої зерівської думки ще із 1925 р.) Проте, і це мабуть головне, ці заштопорені «положення» плавно перейшли (по довгій павзі советизму) в дикцію сучасної української літературної критики, стали de facto канонічними. Коли мова про казенну шкільну програму, шкільні підручники, інтернет реферати для зручного плагіяту, шпаргалки тощо, то про Тичину без «кларнетизму» вже не можна говорити. Ось як витворюється сучасний літературний консенсус щодо Тичини.

У самій же поезії, однак, подальші тичинівські іновачії та відхилення очевидні. Його друга збірка «Плуг» і третя, «Замість сонетів і октав» помітно різняться від «Соняшних кларнетів». Зокрема у «Плузі» це відбувається через

Осінь

На культурах усього світу майові губки поросли.
Осінь. По містах вже о четвертій — електричні ліхтарі.
А в селі ступнів щось у десять (тінь од чабана)
додому отару женуть.

Вони казали: можна ж купити старого кармазину,
сяк-так заслати смітник і посадовити культуру (тільки
голову піддержувати треба!) — ачей вона ізнов до нас
промовить.

А листя падало. І голова на в'язах не держалась.
Тоді — вкинулись в еклектику. Взяли трохи цегли і стільки
ж музики.
Думали — переमेженяться... А листя падало.
І голова на в'язах не держалась.

На культурах усього світу майові губки поросли.

Autumn

Fungus is growing on all the cultures of the world.
Autumn. In the cities, around four o'clock, the lights are on.
And in the village, when it's about ten steps (the shepherd's
shadow)
they drive the flock home.

They said: you can buy some crimson velvet, cover up the trash
and plant some culture (but you have to prop up the head!) —
it'll speak to us again you know.

And the leaves fell. And the head didn't stay propped up.
Then they turned eclectic. They took some bricks and the same
amount of music.
They thought that they could fudge it.
And the leaves fell. And the head didn't stay propped up.

Fungus is growing on all the cultures of the world.

Translated by George G. Grabowicz

введення повно-кровних риторично-полемічних творів (наприклад, «Один в любов...», «Плюсклим пророкам», «Палить універсали» тощо) на заміну тонко-алюзивним *correspondences* і описуванню «збоку», або, як архивлучно каже Зеров, через процес де «Поет виходить у своїй творчості з якогось реального з'явища і, не називаючи його навіпрямки, збирає навколо нього цілу низку асоціацій (що викривають в описуваному з'явищі якісь нові, непомічені сторони), освящуючи його світлом свого власного сприйняття та передаючи ним, як через провід, свої внутрішні переживання».¹⁰ Відхід від цього і від прийомів синестезії, пуантилізму, цілої гами імпресіоністичних технік і взагалі від конструктивних ідіомів «Соняшних клярнетів» зовсім ясний. На їх місце приходять «плакатний» зміст (як «цитати» із сьогодення, із злоби дня), і взагалі застосування риторики гасел, і таки прямих звернень поета-наратора до його публіки. У «Замість сонетів і октав» і у різних ключових моментах в «Плузі» появляються моменти гротескового, а то й апокаліптичного насильства, образи темної сторони революції писані в сюрреальному або експресіоністичному ключі (подекуди майже як у Отто Дікса; пор. наприклад «Зразу ж за селом...»). І, хоч ці моменти не конче заперечують символістську поетику (тут також видно певні аналогії із поемою О. Блока «Дванадцять»), вони таки встановлюють доволі різкий контраст до ліричної, «пастельної» і взагалі м'якої (soft-focus) тонації ранішої поезії і підказують, що загальне утотоження всієї ранньої поезії Тичини із символізмом — дещо проблемна. А поглиблюється це ще

й тим, що перша збірка, самі «Соняшні клярнети», також мають свою внутрішню траєкторію, яка власне йде від, умовно кажучи, «пастелів» і звукопису «Арфами, арфами...» до жорстких і апокаліптичних «Одчиняйте двері», «Месія» тощо аж до «Золотого гомону», в яких візії калік і «чорний птах із гнилих закутків душі» точно тяжіють над загальною перспективою національного вивільнення і відродження. Одне слово, ціла та перша збірка також не однорідна, не шита із однієї тканини: вона проектує динаміку, яка есенційно відцентровує, деконструє цілість. По суті, «клярнетизм» (якщо тим терміном на момент назвати цілу першу збірку) є набагато більш «дисонансним» ніж декому (зокрема Барці) воно здавалося — і це й робить цю поезію набагато цікавішою, динамічнішою...

...І не в останню чергу є ще поетика футуризму. Її наявність у раннього Тичина не раз обговорювалася в критичній літературі — хоч і не було, синтезуючого огляду; відомо, що Тичина до різних футуристичних груп як таких не належав. Істотним, однак, є не питання такої чи іншої приналежності а типологічні схожості, і важать тут передусім моменти стилю і формального амплуа, а не «теорії».

Використовування Тичиною футуристичних прийомів або топосів зримо помітне у його ранній поезії, тобто у «Плузі». Як вже згадано, це — риторика гасел і «плакатності» (пор. «Перезорюють зорі» або цикл «Псалом

залізу»); ці паралелі мабуть ще більше помітні у збірці «Самість сонетів і октав». ¹¹ Програмове використання космічних образів, також із «плакатною» риторикою і революційним запалом звучить вже у «Плузі» (пор. наприклад «Міжпланетні інтервали»), але передусім у циклі «У космічному оркестрі» (1921). ¹² Воно також, звісно, фігурує у «Вітрі з України» (починаючи від титульної поезії, або від «Осінь така мила», або «Повітряний флот»).

Драматично новим етапом — суголосним із тим процесом, де конструктивізм замінює футуризм, як нова передова ліво-авангардна течія 20-их рр. — є збірка «Чернігів» (1931), яку слід бачити як ту «загублену ланку» між «раннім» і «пізнім» Тичиною. Передрукована повністю лиш раз у 1932 р., ця збірка була потім цензурована, і здебільша із восьми поезій цього циклу тільки дві передруковувалися; повернулася вона цілісно лиш у дванадцятитомнику в 1983 р. Як доводилося вже

аргументувати раніше, «Чернігів» є суцільною лабораторією поетики конструктивізму, як і в своїй тематиці — крайня сучасність, яка віддзеркалює мову газет, партійних наказів тощо; суцільне соціальне та ідеологічне заангажування; застосування і навіть підпорядкування поетичної мови мові популярного дискурсу, гумору тощо — так і у формально-технічних проявах — у переважному (якщо не цілковитому) використанні живої мови, що формально передається браком пунктуації, наявністю сленгу, журналістичного жаргону, ідеологічної тарабарщини (наприклад, цитата із сталінської промови про «запоморочення від успіхів» [«головокружение от успехов»]; мінлива тонічна метрика, непрямі рими, загальне «перенавантаження слова» [«грузификация слова»] тощо — усе, одне слово, що було в центрі тої теорії і практики. Важливим уточненням тут, однак, є те, що навіть використовуючи широку гаму авангардної поетики Тичина не робить це по-рабськи, не підпорядковує себе суцільно; вона не вимірює весь його

Т е р о р

І знову беремо євангеліє, філософів, поетів.
Людина, що казала: убивати гріх! — на ранок з
простреленою головою. Їй собаки за тіло на
смітнику гризуться.

Лежи, не прокидайся, моя мати!

Велика ідея потребує жертв. Але хіба то є жертва, коли звір
звіря їсть?

— не прокидайся, мати...

Жорстокий естетизм! — й коли ти перестанеш любити з
перерізаного горла? —

Звір звіря їсть.

Terror

Again we reach for the Gospels, the philosophers, the poets.
The man who said:
Killing is a sin! is found the next morning shot through the head.
With dogs fighting over his body on the trash heap.

Lie still my mother, do not awake.

A great idea requires sacrifice. But is it sacrifice when beast eats
beast?

...do not awake, mother...

Cruel estheticism—when will you stop delighting in a cut
throat?

Beast eats beast.

Translated by George G. Grabowicz

амплуа. Вона співіснує із іншими, «рідними» моментами — аспектами української інтермедіальної традиції, вертепом, проявами нео-котляревщини тощо — і таким чином витворює, вкотре, нову, неповторну поліфонію.¹³

Усе це яскраво підкреслює оту ключову прикмету модернізму — тобто експериментаторство — яке есенційно поєднує таких різних митців слова як Кафку, Джойса, Паунда (з його програмовим гаслом *Make it new!*), Еліота (з його програмовим осмисленням факту, що некрасиве може бути предметом прекрасної поезії) — і того таки Тичину.¹⁴ Тичина в свою чергу прекрасно усвідомлював, фундаментальну потребу постійно оновлювати себе і ракурси свого мистецтва. Про це він пише до своєї майбутньої дружини Ліди Папарук ще у 1924 р. (за академічним виданням — зараз після того як він писав Зерову з концептом збірки «Вітер з України»): «... т. Рильський напевно більш правильно прийняв мою оцінку, аніж оті всі старокіянє. Вони ж мені ніяк забути Харкова не можуть! Бачте, по-їхньому, я повинен сидіти в Києві і перевидавати п'ятим виданням мою першу книгу...».¹⁵

Повноцінне дослідження Тичини ще попереду — і попереду ще оздоровлення того культурного занепаду, де внаслідок шкільного курікулуму та його занудних упрощень чільний поет нової доби ставав об'єктом глуму (що й було прямим, популярним продовженням ідеологічних маніпуляцій і загального знецінення поезії зокрема і культури загалом). А цей глум був над національним скарбом, тобто над нами самими. Почнемо це оздоровлення, гадаю, від відкритості до повноти його доробку і тої складності та нюансів, які там криються.

¹ Микола Зеров ще написав схвальну рецензію на «Вітер з України»; див. прим. 4 нижче; дванадцять років пізніше (1937) його розстріляно. Перший неідеологічний огляд «Чернігова» (хай воно і звучить нескромно) був з-під пера автора цих уривків і появився у 1977 р. (десять років після смерті Тичини). Напрочуд тонкий і вдумливий формальний і риторичний аналіз збірки «Партія веде», що появився у 1941 р. у «Наукових записках Інституту мовознавства Академії наук УРСР», у Києві, з-під пера Юрія Шевельова (частина його кандидатської дисертації), дотепер відсутній із усіх численних передруків його творів і, мабуть, про нього нічого не знають численні вітчизняні тичинезнавці. Знаменно, але й не дивно, що цю працю автор, по суті, приховував від своїх земляків на еміграції — адже знав свою публіку. Пор. також статті К.Д. Каруник, <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/lingvistics/article/view/90>, і В. С. Калашника і М. І. Філона, <http://www.dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/2703/2/Калашник.pdf>.

² Стус В., «Феномен доби (Сходження на Голгофу слави)», <http://1576.ua/books/4841>, с. 60.

³ Пор. інтернет-статтю Роксани Харчук, «Зміна обличчя: Павло Тичина», *ЛітАкцент*, 13. 07. 2010, <http://litakcent.com/2010/07/13/zmina-oblychchja-pavlo-tychyna/>, яка закінчується так: «Нещаснішого поета за Тичину я не знаю. Але й безхребетнішого — теж». Отаке.

⁴ Микола Зеров, «Нова збірка Тичини», *Українське тись-*

менство, Київ, 2003, с. 417-418.

⁵ Це потім розробляє Юрій Лавріненко, який наголошує тяглість Тичини із Сквородою і протиставить його (Тичинину) «ренесансність» конвенційним поняттям модернізму-як-декадансу; пор. *Розстріляне відродження*, 1959, с. 16.

⁶ Пор. його «Літературний шлях Максима Рильського» [1925], *До джерел*, Краків-Львів, 1943, с. 239.

⁷ Самі ці слова, ще довго до Довженка, Тичина вживає в цих уривках; див. тираду Отамана (кінець фрагменту «Не попадаючи ногою в землю»): «Гадюки! Наволоч! Мізеріє нещасна! Так з вами ще контакти тримать? Україна в огні, а вони тут про гесну! Україна в муках, а вони тут «преімичества пополам!» Росію згадали! А як же: соплі українського народу! Та вас перестрілять мало! Покидьки! Падлюки! Я боротись вас примушу! — ви чуєте? — примушу! ...», *Зібрання творів у дванадцяти томах* (далі ЗТДТ), Том 1, с. 535.

⁸ Див. його *Розстріляне відродження*, (Париж, 1959) «Література вітаїзму, 1917-1933», с. 931-967. Набагато цікавішим і вартим уваги є пізніше — і ширше закросне, тобто з урахуванням набагато більше поетичного матеріалу, аніж самі «Соняшні клярнети» — переосмислення Лавріненком того жє «клярнетизму»; див. його «На шляхах синтезу клярнетизму», УВАН, 1977.

⁹ Варто пам'ятати, що даний есей не є науковим дослідженням, а своєрідним поетично-«критичним» рапсодом і також своєрідною прелюдією до «Свідка для сонця шестикрилих» (1981), над яким Барка тоді вже працював, як видно з його образів і дикції, від назв розділів (наприклад, «Небо білохатника») до самого мовостилу і метафізики, що передбачають пізнішу мегапоему на чотири товсті томи. Ось, наприклад, Барчине окреслення поетики збірки «Плуг»: На шлях лірики витупотіла маршова колона з соловорозбійних лісів, розкрикуючи девіз ненависти. І кинуту освітлення з півклярнетного стилю, щоб звеличити.

Туркоче сонце в деревах,

голубка по карнизу ...

Червоно в небо устає

новий псалом залізу.

Василь Барка, *Хліборобський Орфей, або клярнетизм*, 1961, с. 68.

¹⁰ М. Зеров, *До джерел*, «Вітер з України (третя книжка Тичини)», в Микола Зеров, *Твори в двох томах*, Київ, 1990, том 2, с. 497.

¹¹ Див. докладніше мою працю про «Замість сонетів і октав», що незабаром має появиться у *Harvard Ukrainian Studies* (HUS) у збірнику про український модернізм.

¹² *Шляхи мистецтва*, No. 2, 1921; див. також ЗТДТ, Том 1, с. 153-166.

¹³ Пор. мою ранішу статтю де це обговорюється докладно: George G. Grabowicz, «Tychyna's Chernihiv», *HUS*, No. 1, vol. 1, 1977, pp. 89-113, і див. «Диптих про Тичину» у моїй *До історії української літератури*. Перша рецепція «Чернігова» була (і не диво) вельми насторожена — авангардизм залякував. Як казали критики — тут синтезую — тема п'ятирічки вимагає високого, надхненого стилю — а ми замість того дістаємо частушки; пор. *ibid.* В подібному дусі пишуть деякі сучасні критики про саме досліджування цієї збірки, пор. <https://life.pravda.com.ua/columns/2016/01/28/207260/>.

¹⁴ Про експериментаторство Тичини конкретно в збірці «Партія веде» пише Ю. Шевельов, див. його *Я — мене — мені (і довкруги)*, 2001, с. 243. Тут це — прямим тесктом. В самій же його дисертації це поняття обходиться: як тоді так і тепер експериментаторство не цінюється.

¹⁵ ЗТДТ, Том 12, книга перша, с. 28.

Програма конференції
“100-річчя Української Революції і проголошення Незалежності України”

“Ukraine cannot move forward by treading the old paths, neither those imposed on her by the imperialistic Muscovite regime nor the beaten roads taken by the bourgeois governments of the West. The first path, thank God, has been cut short but we must brace ourselves in order to be protected from its return. For many years to come a variety of forces hostile to our separate state existence will be working on its behalf campaigning either openly under slogans designed to eradicate our national way of life or masquerading under innocent calls for unity of the Russian revolution or an All-Russian democratic federation.”

Mykhailo Hrushevsky,
“Nasha” *Na poruci smerti Ukrainy*, 1918

The Shevchenko Scientific Society in America
The Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.
The Ukrainian Institute of America

Announce an international
conference in commemoration of

The 100th Anniversary of
the Ukrainian Revolution
and
the Proclamation of
Ukraine's Independence

The events will take place
on Saturday, January 20, 2018 at 4:00 PM
at The Shevchenko Scientific Society
63 Fourth Ave., New York, NY 10003
212-234-3130 www.shevchenko.org
and
Sunday, January 21, 2018 at 12:30 PM
at The Ukrainian Institute of America
2 East 79 Street, New York, NY 10017
(212) 228-8660 www.ukrainianinstitute.org

The Shevchenko Scientific Society in America
The Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.
The Ukrainian Institute of America

announce an international conference in commemoration of

*The 100th Anniversary
of the Ukrainian Revolution and the Proclamation of Ukraine's Independence*

Saturday, January 20, at 4:00 pm
The Shevchenko Scientific Society
63 Fourth Avenue, New York, NY

Sunday, January 21, at 12:30 pm
The Ukrainian Institute of America
2 East 79th Street, New York, NY

The Ukrainian Revolution in Historical Perspective

Chair: Anna Procyk, KBCC of the City University of New York

Vladyslav Verstynuk, National Academy of Sciences of Ukraine: “Велика революційна подія 1917-1921 рр. на історію України XX ст.”

Alexander Lushnycky, University of Minnesota: “Українська революція і українська діаспора Америки”

Zenon Wasyliv, Ithaca College: “Julian Bachynskyi: Ukrainian Independence, the United States, and Transnational Discourse”

Discussant: Serhy Yekelchuk, University of Victoria

Political Aspects of the Ukrainian Revolution

Chair: Martha Bohachewsky-Chomiak, Fulbright Program

Anna Procyk, KBCC of the City University of New York: “Policies and Tactics of ‘White Russia’ toward the Ukrainian Central Rada and Its Successors”

Serhy Yekelchuk, University of Victoria: “A Soldier of Three Armies: Yurko Tiutiunuk as a Symbol of the Ukrainian Revolution”

Alexander Motyl, Rutgers University: “Ukrainian State-building in Comparative Perspective”

Henry Abramson, Towson College: “Should We Tear Down Statues of Khmelnytskyi and Petliura? Contemporary Reflections on Conflicting Visions of National Heroism and Villainy”

Discussant: Lubomyr Hajda, Harvard University

Cultural Aspects of the Ukrainian Revolution

Chair: Myroslava Znaenko, Rutgers University

Tamara Hundorova, National Academy of Sciences of Ukraine: “The Nation as Aesthetics: Modernism and Nationalism of ‘Ukrains’ka khata’”

George Grabowicz, Harvard University: “Pavlo Tychyna, the Revolution, and Modernism: the Case of Instead of Sonnets and Octaves”

Valentyna Kharkhun, Mykola Gogol State University: “Between Two Powers: Nationalist vs. Bolshevik in Volodymyr Vynnychenko’s Works about the Ukrainian Revolution”

Discussant: Halyna Hryn, Harvard University

7:00 pm

Concert: Vira Slywotzky, soprano

Reception at the Shevchenko Scientific Society

2:30 – 3:30 pm
Luncheon at the Ukrainian Institute

Reception at the Ukrainian Institute

До 100-річчя Української Революції

Шановні гості, дорогі колеги!

Мені припала честь привітати і відкрити конференцію, присвячену 100-літній річниці Української Революції та столітньому ювілеєві проголошення незалежності України у Києві у січні 1918 року; цю подію щороку відзначають українські громади у вільному світі уже понад півстоліття.

Подібно до наукових установ інших народів Центральної та Східної Європи, котрі здобули чи відновили свою незалежність сто літ тому (поляки, чехи, словаки, мадяри, литовці, латвійці та інші), НТШ-А, УВАН і Український Інститут Америки вирішили спільно відзначити цю ключову подію в історії України дводенною конференцією, яка буде розглядати український змаг за незалежність та його значення для подальшого ходу історії під політичним, ідеологічним, військовим і культурним кутом за участі визначних вчених з України, Канади і Америки.

Анна Процик
Директор Секції
Історичних, Суспільних та
Правничих наук НТШ-А

До 100-річчя Української Революції

Українська революція в історичній перспективі

Голова сесії: Анна Процик

Доповідачі: Владислав Верстюк, Олександр Лужницький, Зенон Василів

Дискутант: Сергій Єкельчик

Анна Процик, Владислав Верстюк, Олександр Лужницький, Зенон Василів, Сергій Єкельчик

Владислав Верстюк

Олександр Лужницький

Зенон Василів, В. Верстюк, О. Лужницький

Сергій Єкельчик

До 100-річчя Української Революції

Культурні аспекти в Українській Революції

Голова сесії: Марта Богачевська-Хом'як

Доповідачі: Анна Процик, Сергій Єкельчик, Олександр Мотиль, Генрі Абрамсон

Дискутант: Любомир Гайда

Анна Процик

*Марта Богачевська-Хом'як, Анна Процик,
Олександр Мотиль, Генрі Абрамсон, Любомир Гайда*

Сергій Єкельчик

Олександр Мотиль

Генрі Абрамсон

Любомир Гайда

До 100-річчя Української Революції

Культурні аспекти в Українській Революції

Голова сесії: Мирослава Знаєнко

Доповідачі: Тамара Гундорова, Григорій Грабович, Валентина Хархун

Дискутант: Олег Коцюба

Мирослава Знаєнко, Григорій Грабович, Валентина Хархун, Олег Коцюба

*Тамара Гундорова,
Мирослава Знаєнко, Григорій Грабович
Валентина Хархун, Олег Коцюба*

*Григорій Грабович,
Мирослава Знаєнко, Тамара Гундорова,
Валентина Хархун, Олег Коцюба*

Валентина Хархун

Олег Коцюба

До 100-річчя Української Революції

Концертна програма:
“Погляд у минуле і погляд у майбутнє”
Віра Сливоцька – *сопрано*
Дейвід Ситковський – *піаніст*

ДОПОВІДІ, ВИГОЛОШЕНІ В НТШ-А від червня до грудня 2017 року

Координує Василь Махно

Григорій Грабович, Олександр Мотиль,
Люба Шипович, Віталій Чернецький, Юрій Шевчук

круглий стіл «Сучасна ситуація в Україні»

Учасники:

Григорій Грабович, Олександр Мотиль,
Віталій Чернецький, Юрій Шевчук, Люба Шипович

9 вересня 2017

Олександр Лужницький

Олександр Лужницький (Філадельфія, НТШ-А)

«Століття таємничої смерті єпископа УКЦ Кир Сотера Ортинського»

23 вересня 2017

Мирослав Маринович

Мирослав Маринович (Львів, Україна)

«Сучасна політична ситуація в Україні»

30 вересня 2017

Микола Бевз

Микола Бевз (Львів, Україна)

“Збереження української культурної спадщини - нові досягнення та майбутні потреби”

Вступне слово: Юрій Янчишин

1 жовтня 2017

Григорій Грабович, Юрій Тарнавський, Марія Ревакович, Василь Махно

Вечір пам'яті, присвячений видатному українському поетові,
членові-засновникові Нью-Йоркської Групи

**Богданові Бойчуку
(1927-2017)**

Фото О. Фразе-Фразенка

Учасники:

Григорій Грабович, Юрій Тарнавський,
Марія Ревакович, Василь Махно

7 жовтня 2017

Микола Рябчук

Микола Рябчук (Київ, Україна)

**«Випробування війною.
Нові зв'язки і старі поділи в українському
суспільстві 2014–2017 рр.»**

14 жовтня 2017

Олександр Мотиль

презентація видання

**The Great West Ukrainian Prison
Massacre of 1941**

Edited by Alexander J. Motyl and Ksenya Kiebusinski

*Видано завдяки фінансовій підтримці НТШ Америки
з Фонду Івана та Єлизавети Хлопецьких*

21 жовтня 2017

Оля Гнатюк

Оля Гнатюк (Варшава-Київ)

**«Архітектори польсько-українського
порозуміння в міжвоєнний час»**

4 листопада 2017

Михайло Туровський

**Відкриття виставки
«Україніка Михайла Туровського»**

Михайло Туровський (Нью-Йорк)
дійсний член Національної Академії Мистецтв України
народний художник України

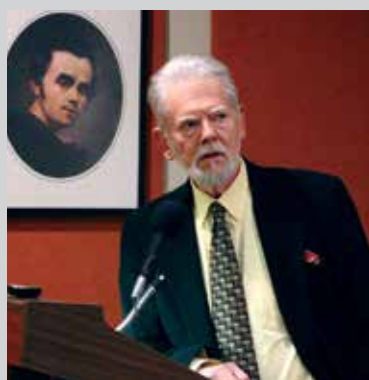
На виставці представлено твори живопису, графіки та
ілюстрації до літературних творів
Івана Франка, Василя Стефаника і Лесі Українки

Вступне слово:
Леонід Грабовський

11 листопада 2017

Григорій Грабович

Олександр Мотиль

Марія Ревакович

Юрій Тарнавський

Олег Коцюба

Презентація
видавництва і журналу
«Критика»
з нагоди 20-річного Ювілею

Учасники:

Григорій Грабович

Головний редактор часопису «Критика»
президент Інституту Критики

Олег Коцюба

Редактор і керівник веб-проєкту krytyka.com
міжнародний представник групи «Критика»

Автори журналу і видавництва:

Галина Гринь

Василь Махно

Олександр Мотиль

Марія Ревакович

Юрій Тарнавський

2 грудня 2017

Ольга Полухович

Ольга Полухович (Київ, Україна)

**«До питання радянофільства
Юрія Косача:
виклики, інтерпретації, рецепція»**

18 листопада 2017

Тамара Марценюк і Марта Кебало

Тамара Марценюк (Київ, Україна)

**«Роль чоловіків у боротьбі
з гендерним насильством»**

Вступне слово: Марта Кебало (Нью-Йорк)
9 грудня 2017

Літературний Ярмарок
Золотий гомін Павла Тичини:
до століття Української революції
1917-1921 рр.

16 грудня 2017

Учасники:
Олена Дженнінгс, Василь Махно, Світлана Махно, Марія Ревакович

Світлана Махно

Олена Дженнінгс

Марія Ревакович

Григорій Грабович

МОДЕЛЬ “КРИТИКИ”

СПОСТЕРЕЖЕННЯ НА МАРГІНЕСІ 20-РІЧЧЯ “КРИТИКИ”

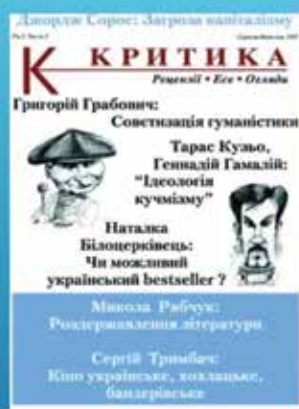
Науковий вимір

Дуже швидко після створення часопису (перше число появилось в серпні 1997 р.) ми перейшли до книгодрукування, створили видавництво (у 1999 р.). Тож питання інституційної наукової праці стало для нас дуже актуальним. Воно наново відкрило можливість робити те, про що я колись думав у ключі українського варіанту «ГУС-у» (Harvard Ukrainian Studies). Наше середовище добре розуміло, що українська Академія наук не робить того, що мала би робити, зокрема в гуманітарному секторі. Це поле, як на мене, було занехаяне—вперто, майже програмово. Ми почали видавати праці про Шевченка, Пантелеймона Куліша, координувати цей сектор, який за советів було так довго запущено. А потім не було майже жодного формального, цілеспрямованого осмислення, що власне треба робити, якою має бути гуманістика новоствореної незалежної України. Звісно, до того совети щось видавали, і дещо не було аж таке погане. Очевидно, воно мало свої ідеологічні викривлення, і це потребувало бодай якогось цілеспрямованого обговорення. А його не було. Одночасна робота над різними проектами витворює синергійну ситуацію, де ви ростете разом із тими ж проектами. Виникає нагода, навіть вимога бути будівничим всього підходу до цієї справи. Бо йдеться не тільки про кабінетну науку. Треба бути якоюсь мірою трохи і адміністратором, організатором. Саме цим свого часу займалися і Драгоманов, і Грушевський.

Україна як бізнес-проект

Фундаментальними речами – я це бачу досить категорично навіть емоційно – повинна опікуватися держава. На те маємо державу. Адже якщо головне – це лагодити «діряві дахи» чи «крани», то для цього не конче мати державу, досить міста чи області. Бажання мати національну державу означає, що передусім треба займатися фундаментальними питаннями. Натомість в Україні у цій сфері маємо глибоке непорозуміння, невігластво, якусь популістську некомпетентність. І це підкреслює, що в Україні насправді немає ще нормального, просунутого політичного класу. Є олігархи і ті, які хочуть ними стати. А меценатів немає—а може я попросту не вмію до них достукатися. Держава мусить паралельно займатися війною і будувати Академію наук, а вона цього не робить. Вона взагалі від самого початку не робила Академії наук, цього високого сектору. Україна – це бізнес-проект, проект наживання грошей. Тому була необхідність робити свою ініціативу «знизу», бо звідки й на кого чекати? Політично-комерційний процес висував тільки таких, як Поплавський, а не питання реформування Академії наук.

Громадянське суспільство, яке нормально функціонує, яке звикло до свободи, яке не було вкрай травмоване і колонізоване, витворює різні механізми взаємодії з ліберальною державою, що гарантує розмаїті права. Якщо до того ще й немає сусідів, які зазіхають на

1997 №1

1997 №2

1997 №3

1998 №4

Тамара Гундорова, Григорій Грабович, Сергій Єкельчик. Український Інститут Америки. Нью-Йорк.

ваші території або взагалі кажуть, що вас не існує, що ви – лише різновид нас, тоді все справді набагато простіше. В Америці Академія наук символічна, а насправді є купа університетів, різних структур та інституцій, які витворюють якісний ринок ідей і дискурсів. До того ж, є економіка, яка спрацьовує і постійно винагороджує інтелект. В Америці кажуть: ідеї не мусять шукати грошей, гроші самі плитимуть до них. В Україні все навпаки, бо не було громадянського суспільства, а сталінські погроми винищили цілі пласти інтелектуалів. Це все треба виправляти. Тому моє постійне наголошення завдань АН – це своєрідна спроба «перескочити», залучати наявні структури до завершення націєтворення. Усе XIX століття тривало українське націєтворення, і його не було завершено. Потім прийшла революція, століття від якої маємо нині. Потім була держава – і також «недодержава», совєтська республіка. Потім – сталінізм. І тільки наприкінці XX століття ми знову отримуємо незалежність і шанс ці речі виправити.

Ще раз наука

Наука є фундаментальним завданням України, без науки ми перестаємо бути повноцінними, повертаємося до Совєтського Союзу. Вона є механізмом ствердження повноцінності і самоповаги. Теперішня Академія наук не зреформована, не налаштована на сучасні завдання, заскорузла в своїх структурах, сформульованих на початку 1930-х як «наш інтелектуальний Донбас». Цей компонент дуже мало засвідчено у теперішньому українському обговоренні, у загальнонаціональному дискурсі. Майбутнє українського повноцінного інтелектуального життя є в Україні – не в діаспорі; хоч діаспора, звісно, має свою важливу роль, і синергія вкрай потрібна. Думаю, що ми довели, що «Критика» – це не діаспорний проєкт, хоч певні кошти на його підтримку можуть іти з діаспори.

«Критика» – майже унікальний проєкт, бо він вповні підтверджує свою віру в українські ресурси. В принципі, Україна здатна робити такі речі власними силами.

...і наш вклад в неї

Ми випускаємо в середньому 10–12 книжок на рік. Для видавництва, яке починало з фінансового нуля, це немало. П'ять років тому почав працювати новий сайт «Критики», де публікуються матеріали українською та англійською мовами. Одна біда в тому всьому – що ми дотепер не маємо нормального фінансування, живемо якщо не з місяця до місяця, то з року до року. Коли ми починали, то не мали бізнес-плану. Зазвичай, коли створюється нове видання чи видавництво, збираються меценати, інвестори. Вони дають суттєву суму, і тоді справа йде вперед. У нас цього не було. Чи тому, що не було відповідного клімату, чи знання і вміння з нашого боку. І це постійно тяжить на мені, на моєму баченні справи й оптимізмові, хоч він і далі є.

Одне з найцінніших видань «Критики» для мене – це повне зібрання творів Володимира Свідзінського, прекрасного українського поета 1920–1930-х років, який загинув від рук енкаведистів на початку Другої світової війни. Великий поет, якого ми доти не мали, бо його твори були недоступні. Моя велика особиста біда, що я не встиг написати вступ до нього. Хотів це зробити, але забракло часу. Але інші речі вдалося зробити. «Гайдамаків» робили у зв'язку із ювілейним проєктом НТШ-А, так само, як «Шевченка в критиці». Видали три томи дослідження про Голодомор Людмили Гриневич – скільки могли. Тепер цей проєкт переходить в інші руки.

Як міряти інтелектуальний дискурс?

Reality check – це річ, яка контролює, чи правильно ми щось робимо. Чи коли будуємо хату, чи коли керуємо машиною. Без цього можуть бути катастрофічні наслідки. В Америці, і це особливо видно за Трампа, люди і преса постійно наголошують, що певні речі нищівні, проблемні. Тому що люди звикли думати широко і на перспективу. Не робити цього – означає погодитися із руйнівними, ентропійними процесами. В Україні внаслідок тоталітарного минулого таке обговорення давалося дуже важко. Люди відвикли включатися в процес, бути його частиною, мати свої громадянські обов'язки, вони переставали бути повноцінними членами суспільства, відсторонюються за принципом «моя хата скраю». Підтримка громадського компоненту дуже важлива, і тепер, завдяки сайтові «Критики», ми його дуже посилили. Власне, інтерактивність різного роду була в «Критиці» від самого початку: ми друкували листи до редакції, влаштовували різноманітні обговорення. Це проєкт не абстрактного розумування, а живого громадського самовияву.

Ми ще не дісталися до всієї нашої аудиторії – і це наша велика біда. Сайт подекуди це корегує, бо його читає набагато більше людей, ніж є фізичних передплатників. Поза тим треба визнати, що наша публіка вибіркова, а наш дискурс елітарний. Але хотілося б набагато більше читачів і залучених до проєкту людей. Ми постійно про це говоримо і стараємося це активізувати. Так, наше письмо подекуди трудне, бо не всім вдається писати про складні речі доступно. Але не хотілося б перетворитися на заповідник для вузького кола гіперінтелектуалів.

Про нас говорять, нас знають – очевидно, такі робимо потрібні речі. Біда в тому, що в Україні сам процес осмислювання якості інтелектуального дискурсу – невироблений. Різного штибу показники і мірила є штучними, робленими в советський спосіб – це немовби Спілка письменників обговорює проблеми Спілки письменників... Такі речі мають свою рутину, і ця рутину нескординована. Але що насправді відбувається? Як світ на це дивиться? Це також питання плюралізму різних

механізмів входження у світ, вимірювання ефективності: які статті цитують, про кого говорять на Заході і у світі взагалі. Міністерство культури мало би провести фундаментальне дослідження, як виглядає образ України у світі і що треба зробити, щоб він був позитивний. А головне – щоб недоліки таки виправити. Якоюсь мірою ми до цього долучилися, ми це теж робимо.

...Пару років тому в офісі Фондації Фулбрайта в Україні було обговорення реформи Академії наук і того, яку роль тут могла би відігравати «Критика». Прийшло багато людей, дискусія була дуже доцільна і цікава. Було видно, що це були ті заангажовані люди, саме наша аудиторія. Чи вони потім усі стали нашими читачами, чи вже були ними доти? Чи далі є консенсус, і насага? І як справи з тими реформами?

Новий національний консенсус (і трохи оптимізму)

Ідеологічний простір України – неоднорідний, скупчений у одних прошарках і з величезними прогалинами в інших. Без прямого, в кожному разі вузького ідеологічного ракурсу ми відкривали собі доступ до всього інтелектуального середовища України. «Сучасність», навіть у її західний період, не була аж такою екуменічною, відкритою до всіх позицій, а після переїзду до України тим більше. Український лівий (мова, звісно, про демократичний) сектор узагалі дещо кульгавий. Хоча, думаю, ми завжди були відкритими і до нього. Натомість українська еміграційна спільнота в Америці була рішуче права, що в американському інтелектуальному житті було великою перешкодою для неї. Іще в коледжі я запитував себе: як можна бути відкритим до інтелектуального світу, коли ти зосереджений чи не виключно на правих (не кажучи вже реакційних) позиціях? Потім, у наступні п'ятдесят років, усе трохи змінилося, але тоді, в Америці, цей правий сектор був неприховано антиінтелектуальний.

Кожне покоління приймає і кожна доба задає певні виклики. Ми тут не одиноки. Те, що українську естафету було травмовано, не змінює справи – нам далі своє робить. Обізнаність із українською історією, думкою,

творчістю повинна надихати і давати сильне почуття впевненості. Наші попередники робили своє навіть за складніших обставин і виходили переможцями. Поразки, що траплялися дорогою, попри все, таки оберталися на догріну, а не на сходження на дно. Тепер, разом із колегами із різних країн займаємося новим проектом – новою історією української літератури (де маю честь бути головним редактором). У роботі над цим проектом я постійно переконуюся, що великою мірою – це історія перемоги, а не поразок. Що справа, яка нібито була приречена на небуття, відроджувалася й перемогала. Історія української літератури – це та ж героїчна історія, яка повинна надихати..

В українському проекті можуть звучати дуже різні речі. Нещодавно появилася книжка Сергія Плохія «Брама Європи» – думаю, ця метафора також влучна. Україна як геополітичний простір, від якого розпочинається Європа. Характерно, що тепер це власне вся Україна, не тільки Галичина чи Правобережна Україна. Стаємо свідками нового національного консенсусу, що вся Україна хоче бути в Європі, де під Європою ми бачимо передусім гуманістичну культурну цінність, яка дала світові дуже багато, а найперше – людську свободу. Це має надихати.

Триматися колії

Що ми ставили собі за мету? Відчуття і переживання контакту із живою інтелектуальною думкою. Яка постійно реагує на все нове і постійно це нове, в різних інтелектуальних, життєвих вимірах осмислює. Де жодна тематика не є чужою, де точний, тонкий і живий підхід до всього, що діється у світі в різних дисциплінах, нас цікавить. На все це треба вміти реагувати, інакше ми не в потязі, випадаємо з інтелектуальної колії.

«Критика» дуже багато вже зробила. Ми могли

би зробити ще більше, але для цього конче потрібно подбати про наші фінанси, забезпечити ресурси, що було найнеобхіднішим від самого початку і що ми тільки наполовину забезпечили. Хочеться, щоби люди побачили, який уже шлях пройдено, і якимось на це відгукнулися. Ми мусимо йти і до наших прихильників, і до меценатів (які, мабуть, вже є, і напевно будуть).

Протягом двадцяти років «Критика» була дотична до різних інноваційних моментів. Одним із наших найбільших досягнень є плідна співпраця із багатьма визначними авторами. У якомусь сенсі автори «Критики» – це вузол українського інтелектуального життя. І не тільки українського: ми завжди намагалися поєднати кращі зусилля своїх і кращі зусилля не-українців ув одне ціле.

«Критика», гадаю, мала би стояти при відродженні нової Академії Наук. Тобто ми маємо продовжувати нашу журналістську роботу, але також бути причетними до фундаментального відновлення академічної гуманітарної ділянки. Це те, що необхідно кожному суспільству, кожній повноцінній нації, що дає змогу бути суб'єктом на світовому рівні. Російська гібридна війна показує, що ці речі точно мають своє вкрай реальне застосування. Наявність такого ресурсу дає ту «м'яку силу», яка є необхідною для всіх держав. Це, по суті, державний пріоритет. І те, що українська держава до сих пір не визнає, не бачить, що вже існує такий ресурс, це великий недогляд. Так само, як українська держава не враховує, що існує Український науковий інститут Гарвардського університету; суцільно не цікавиться такими структурами як НТШ-А або УВАН. Та що тут говорити про діаспорні інституції—яку підтримку від української держави має львівське НТШ? Якби український політикум розумів своє завдання трохи ширше, то міг би започаткувати реальне зрушення....

Олег Коцюба

Редактор і керівник веб-проекту *krytyka.com*, міжнародний представник групи «Критика»

Новини з Архіву НТШ-А

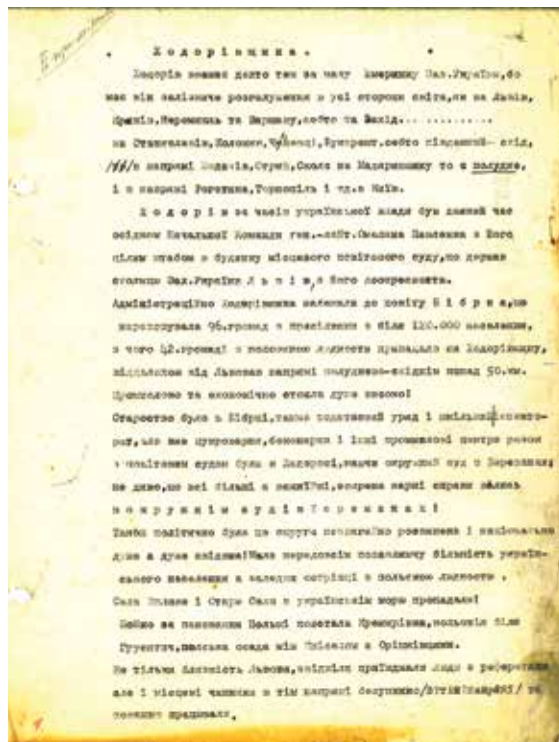
Готує Остап Кінь

До архіву НТШ-А за останній час поступили нові архівні фонди, а також були додані фондоутворювачами матеріали до існуючих колекцій. Серед нових надходжень: фонд митця Якова Гніздовського, фонд актора Вільяма Шуста, фонд бібліотекаря й громадського діяча Осипа Данка, фонд політичного діяча міжвоєнного періоду в Галичині Корнила Трояна. До існуючих фондів політичного діяча Миколи Величківського й композитора Ігоря Соневицького додано нові матеріали.

ФОНД КОРНИЛА ТРОЯНА

Корнило Троян (1885-1959) — громадсько-політичний діяч у Галичині. Закінчив юридичний факультет Львівського університету; працював адвокатом у містечку Ходорів (тепер — Львівська обл.). У 1928-30 роках обраний сенатором, а у 1935-1938 роках — послом до польського сейму від Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО). Під час війни виїхав на Захід; проживав у Австрії, Німеччині, а опісля — в США.

В архіві зберігаються машинописи статей Корнила Трояна й біографічні матеріали про нього.

Перша сторінка рукопису статті
«Ходорівщина».

ОПУБЛІКОВАНІ МАТЕРІАЛИ З АРХІВУ НТШ-А

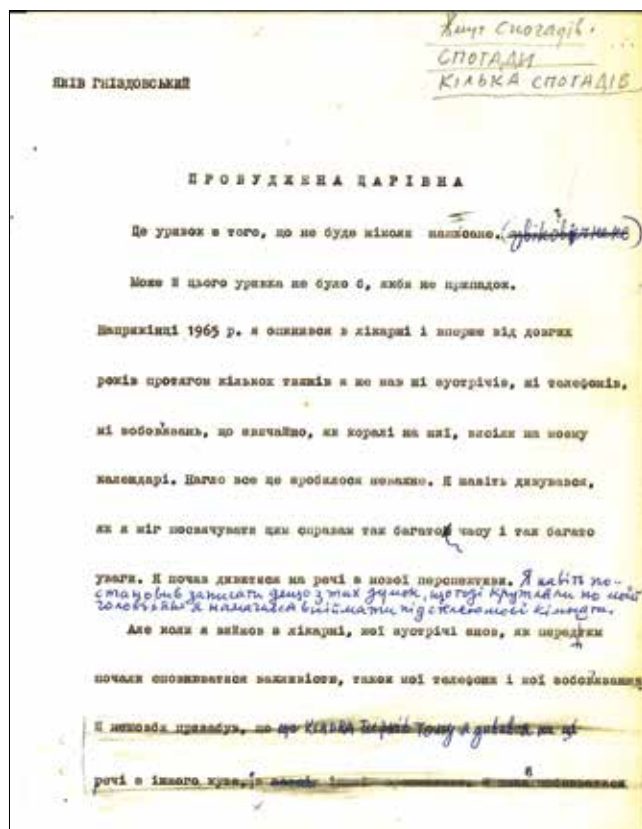
Im Schatten des Vergessens: Kriegsgefangenen, Zwangsarbeiter und heimatlose Ausländer in Burghdorf 1939-1950 (Werhahn Verlag, 2017), 322 pp.

2017 року в Німеччині побачила світ збірка матеріалів про історію й мешканців ДП табору в містечку Бургдорф (Німеччина). Упорядники видання використали, зокрема, й архівні матеріали НТШ-А з фонду присвяченому ДП табору в Бургдорфі. Архів про ДП табір у Бургдорфі НТШ-А є однією з частин більшого корпусу архівних матеріалів Товариства про ДП табори в Німеччині й Австрії.

ФОНД ЯКОВА ГНІЗДОВСЬКОГО

Яків Гніздовський (1915-1985) – графік, художник, есеїст. Навчався в Академіях мистецтв Загреб та Варшави. Після війни жив у Мюнхені; співредактор журналу «Арка». 1949 року переїхав до США. Твори мистецтва зберігаються у багатьох музеях і приватних колекціях. Протягом творчого життя роботи Якова Гніздовського демонструвалися на багатьох індивідуальних виставках у різних країнах. Оформлював обкладинки до українських та англійських книг найрізноманітніших літературних жанрів. 1967 р. вийшла книга «Гніздовський: малюнки, графіка, кераміка, статті», а згодом каталоги присвячені роботам Гніздовського: Tahir Abe Jr., “Jacques Hnizdovsky: Woodcuts and Etchings” (1967) і Tahir Abe Jr., ed. “Hnizdovsky: Woodcuts, 1944-1975.”

В архіві художника зберігаються дві картини, рукописи статей Гніздовського, статті про митця, а також матеріали, пов’язані з виставками художника (програмки, оголошення тощо).

Перша сторінка машинопису есе «Пробуджена царівна».

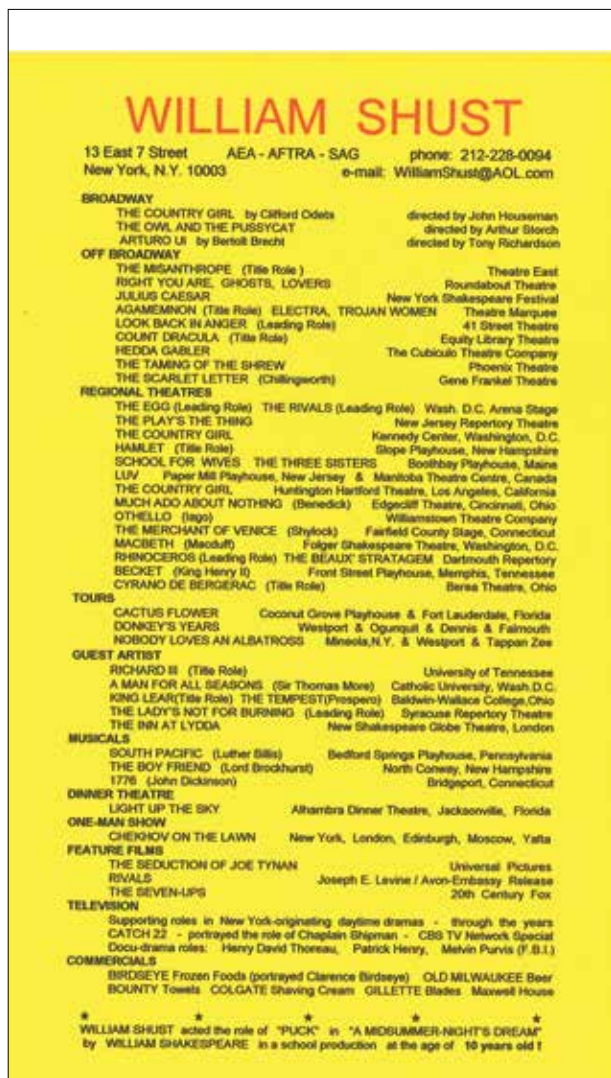

«Professor Yaniv» (Проф. Софія Янів).
© S. HNZDOVSKY of HNZDOVSKY GALLERY™

ФОНД ВІЛЬЯМА ШУСТА

Вільям (Василь) Шуст (1928) — американський актор українського походження. Закінчив Фордгемський університет. Вів активну театральну кар'єру й виступав, зокрема, на сценах театрів Бродвею у таких виставах: «The Country Girl», «The Owl and the Pussycat», «Arturo Ui». Грав на сценах Off Broadway, зокрема, у виставах «The Misanthrope» (Theatre East), «Right You are, Ghosts, Lovers» (Roundabout Theatre), «Julius Caesar» (New York Shakespeare Festival), «Agamemnon» і «Electra Trojan Women» (Theatre Marquee), «Look Back in Anger» (41 Street Theatre), «Count Dracula» (Equity Library Theatre), «Hedda Gabler» (The Cubiculo Theatre Company), «The Taming of the Shrew» (Phoenix Theatre), «The Scarlet Letter» (Gene Frankel Theatre). Крім того, виконував ролі у п'єсах Шоу, Ібсена, Мольєра, Стринберга, О'Кейсі, Шеридана, О'Ніла та Йонеску. Шуст здобув широке визнання, виконуючи від 1972 року роль російського письменника Антона Чехова у виставі одного актора «Чехов на травнику», написаній і поставленій Елігу Вайнером. 1980 року отримав Best Performance Award за виконання ролі Чехова на Едінбурзькому фестивалі у Шотландії.

Фонд складається з листування, фотографій, особистих документів, а також найрізноманітніших матеріалів, які стосуються участі Василя Шуста у виставах (листування, сценарії, рекламні матеріали, буклети, програмки, фотографії).

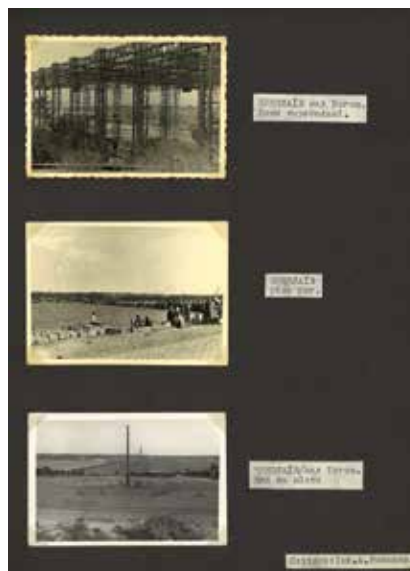
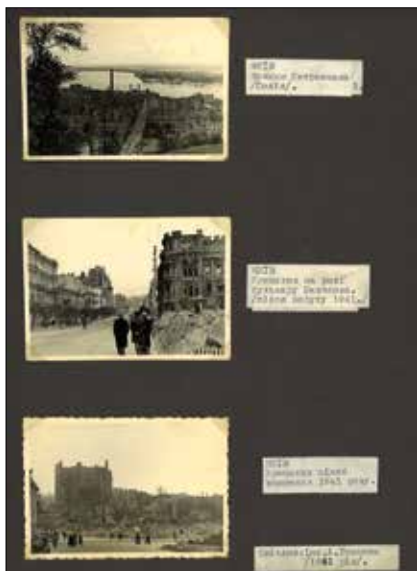

Резюме Вільяма Шуста.

*Запис радіопередачі у Фордгемському університеті.
Поч. 1950-х років.*

ФОНД МИКОЛИ ВЕЛИЧКІВСЬКОГО

Тарас Гунчак передав два фотоальбоми до фонду Миколи Величківського. В одному альбомі зберігаються фотографії інженера А. Романюка, зроблені упродовж 1941-42 років у Києві, Миколаєві, Дніпропетровську, Кременчуці, Первомайську, Фастові та Львові. У іншому альбомі — сімейні фотографії Миколи Величківського та його родини.

ФОНД ОСИПА ДАНКА

Осип Данко (1922) — бібліотекар, культурно-громадський діяч. Народився на Закарпатті, навчався в гімназіях Берегова й Хуста, 1945 завершив гімназію у Празі. Навчався у Карловому університеті. 1950 отримав докторат права в УВУ (Мюнхен). На поч. 1950-х перебрався до США, завершив бібліотечні студії в Колумбійському університеті (1957), в якому працював до початку 1960-х. Згодом очолював славистичний відділ бібліотеки Єйльського університету. Член УВАН і НТШ-А. Співпрацював з журналами й газетами у США та Україні. До складу фонду входить листування Осипа Данка з ученими й діячами української діаспори в США та поза її межами.

Омелян Пріцак, Марта Тарнавська й
Осип Данко.
“Союзівка”, Кергонксон, шт. Нью-Йорк,
2 листопада 1983 року

Лист Богдана Кравцева на
фірмовому бланку журналу «Сучасність»
у справі виплати гонорару Осипові Данку
за матеріал, опублікований у журналі.
28 грудня 1972 року.

Стипендіяти НТШ-А 2017 року

Гранти для участі у наукових конференціях:

З Фонду Петра і Ольги Моцюків

Світлана Телуха, кандидат історичних наук, доцент кафедри політичної історії Національного університету «Харківський політехнічний інститут».

Traumatic memories of Chernobyl: women's stories. 2nd Annual Memory Studies Association Conference, Copenhagen Denmark, 14-16 December 2017.

Світлана Потапенко, докторант, старший науковий співробітник відділу «Актової археографії» Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

«Служачи імперії? Українське дворянство наприкінці XVIII – на початку XX ст.» 12-а Європейська конференція соціальної історії, 4-7 квітня 2018 р. Королівський університет м. Белфаст, Ірландія.

Анатолій Погорєлов, Інститут історії, політології та права Миколаївського Національного університету ім. В. О. Сухомлинського.

“Beyond Camps and Forced Labour: Current International Research on Survivors of Nazi Persecution”, Sixth international multidisciplinary conference: 10-12 January 2018. Birkbeck, University of London and Wiener Library. London, UK.

Гранти для написання дисертаційних досліджень:

З Фонду Юрія Кузева

Іван Альмес, аспірант кафедри нової та новітньої історії України. Українського католицького університету

“Vita post mortem”: книжкова спадщина василіанських монастирів з українських земель XVII–XVIII ст. в наукових установах Відня”

Віктор Буренков, аспірант кафедри новітньої історії України Запорізького національного університету

“Дніпропетровський партійний клан серед радянських політичних еліт (1950-ті – початок 1990-х років)”

Оксана Клименко, старший викладач кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія».

«Соціалістичне будівництво» у спогадах робітників: ідеал, техніки пригадування та написання, формування “нової людини” (на матеріалах УСРР кінця 1920-х – першої половини 1930-х рр.)»

Григорій Рій, докторант Українського Вільного Університету

«Зовнішньо-політична діяльність Організації Українських Націоналістів (С. Бандери) та співпраця представників поневолених націй в Антибільшовицькому Блоці Народів у контексті Холодної війни».

З Фонду Антона Савицького

Володимир Співак, докторант Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського

“Філософські погляди Антонія Радивиловського в контексті української духовної культури XVII століття»

Поза категоріями: на видання журналу

“Feminist Critique: East European Journal of Feminist and Queer Studies”

З Фонду Петра і Ольги Моцюків

Maria Mayerchuk, Senior Research Associate, National Academy of Sciences of Ukraine, Ethnology Institute.

Olha Plakhotnik, PhD Candidate/ Researcher, The Open University, Milton Keynes, United Kingdom.

Переможці та фіналісти конкурсу ім. ПЛАТОНА КОСТЮКА

Видатний нейрофізіолог Платон Костюк (1924-2010) сформував велику наукову школу, його учні працюють у провідних науково-дослідницьких центрах України та світу. У 2010 році вихованці П. Костюка, які працюють в університетах США, ставши членами НТШ-А, створили *Фонд ім. Платона Костюка*. Засновники Фонду спільно з Інститутом фізіології імені О. О. Богомольця НАН України проводять щорічний Конкурс серед фахівців у ділянці біомедичних досліджень з метою підтримки молодих вчених. Переможці конкурсу отримують Диплом та грошову нагороду.

Жюрі конкурсу 2017 року розглянуло близько двадцяти конкурсних праць і визначило *п'ятьох фіналістів*. Фіналісти виступили на спільному засіданні Вченої ради та Ради молодих вчених Інституту фізіології імені О. О. Богомольця НАН України з короткими доповідями про результати своїх досліджень. Після цього було визначено двох переможців.

ПЕРЕМОЖЦІ

Іван КУЧЕРЕНКО, науковий співробітник Інституту молекулярної біології та генетики НАН України, нині проводить дослідження у Німеччині, тож про свою роботу розповів присутнім у відеозверненні. Науковець розробив прототипи біосенсорної системи на оптометричній основі для вимірювання рівня АТФ та глюкози. Біосенсори можна використовувати у діагностиці цукрового діабету та інфаркту міокарда, під час контролю за гемолізом (розпадом) еритроцитів

Роман МОСКАЛЕНКО, доцент медичного інституту Сумського державного університету, зацікавився механізмом адгезії (зчеплення) *Helicobacter pylori* з клітинами слизової оболонки шлунка. Ця бактерія спричиняє гастрит, виразку шлунка, можливий навіть рак та лімфома слизової оболонки. У світі дуже високий процент інфікованості *Helicobacter pylori*. Вивчення механізмів адгезії та впливу умов середовища на життєдіяльність *Helicobacter pylori* дозволить контролювати її агресивність та поширення, а отже, вдосконалити механізми лікування та розробити комплекс профілактики захворювань та ускладнень

ФІНАЛІСТИ

Дмитро БУТОВ, доцент Харківського національного медичного університету, досліджував застосування імунотерапії під час лікування туберкульозу.

Сергій КРОПИВКО, науковий співробітник Інституту молекулярної біології та генетики НАН України, вивчав взаємодії білкових структур інвазивності ракових клітин.

В'ячеслав КУЛИК, науковий співробітник Інституту фізіології імені О. О. Богомольця НАН України, представив результати дослідження опіодергичної регуляції активності R2X3-рецепторів у нейронах спінальних гангліїв.

Дослідження здійснено за підтримки НТШ-А

Ірина Скубій. Торгівля в Харкові в роки непу (1921-1929): економіка та повсякденність.

/Відповідальний редактор В. В. Калініченко. — Х.: Раритети України, 2017. — 308 с. — (Структури повсякденності)

Книгу присвячено вивченню історії розвитку торгівлі в Харкові в 1920-ті роки, яка була характерною рисою тогочасної економіки та повсякденного життя. У монографії висвітлюється процес становлення державної, кооперативної, відродження приватної торгівлі. Висвітлено характерні для років непу особливості професії торговця, підприємницьких ризиків, дефіциту товарів в столичному Харкові. Проаналізовано вплив діяльності ринкових комітетів та органів державної безпеки на розвиток торгівлі.

Досліджено механізми ведення нелегальної торгівлі, контрабанди та інших «бізнес-стратегій» харківських підприємців.

Для фахівців у галузі економічної та соціальної історії, а також для всіх, хто цікавиться історією України, Харкова, науковців та студентів.

НОВІ ПУБЛІКАЦІЇ, ДОПОВІДІ ТА ІНША ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЛЕНІВ НТШ-А

Марко Андрейчик

Publications:

Andryczyk, Mark, editor and compiler. *The White Chalk of Days: The Contemporary Ukrainian Literature Series Anthology*. Boston: Academic Studies Press, 2017.

Andreichyk, Marko. "Kmari Para" in *To ie L'viv*. Compiled by Mar'iana Savka. L'viv: Vydavnytstvo Staroho Leva, 2017.

Translation of Yuri Andrukhovych's "L'viv Always" and "Vilenica Speech" for the Almanac of the 32nd International Literary Festival *Vilenica*. Sep. 5-10, 2017.

Presentations:

Participant, Book Presentation: "The White Chalk of Days" and "Words for War", ASEES National Convention. Chicago, November 10, 2017.

Presentations with Andriy Lyubka in Contemporary Ukrainian Literature Series Events - "Smuggling Ukraine Westward"

- Harriman Institute, Columbia University, New York, October 9, 2017;

- Kennan Institute, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington DC, October 12, 2017;

- Brickbat books, Philadelphia PA, October 15, 2017;

Performance with *Yeezhak* and *Serhiy Zhadan and Sobaky v Kosmosi* Ukrainian League of Philadelphia. June 20, 2017.

Роман Брух

Публікації:

"A Novel Small-Molecule Inhibitor of the *Mycobacterium tuberculosis* Demethylmenaquinone Methyltransferase MenG Is Bactericidal to Both Growing and Nutritionally Deprived Persister Cells", *Journal of American Society of Microbiology*, 2017, v. 8 (1).

"Synergy of oxygen and a piranha solution for ecofriendly production of highly conductive graphene dispersions", *Green Chemistry*, 2015, 17, p. 869.

Григорій Грабович

Конференції і виступи:

Історія української літератури (History of Ukrainian Literature), Університет Урбіно, Урбіно, Італія, 5-9 липня, 2017 р.; Discussant on Panel "Beyond Borders: National and Social Transgression in East European Literature," ASEES, Chicago Ill., Nov. 9, 2017; Paper on "Beyond Confession and Memory: The Eschatological Poetry of Vasyl Herasymuk," ASEES, Chicago, Ill. Nov. 10, 2017;

Круглий стіл «Сучасна ситуація в Україні», НТШ-А, 9 вересня, 2017; Вечір пам'яті присвячений Богданові Бойчуку, НТШ-А, 7 жовтня, 2017; Презентація видавництва і журналу «Критика», НТШ-А, 2 грудня 2017.

Рената Голод

Публікації:

Renata Holod and Tarek Kahlouei, "Jerba in the 3rd/9th century CE: Under Aghlabi Control?" *The Aghlabids & their Neighbors: Art & Material Culture in Ninth-Century North*

Africa, Glair D. Anderson, Corisande Fenwick, and Mariam Rosser-Owen, eds. (Leiden: Brill, HdO Series), 497-512.

Renata Holod, "Approaching the Mosque: Birth and Evolution" in *The World of the Mosque: Magnificent Designs*, New York: Rizzoli, 2017) 14-21.

Лекції, доповіді, конференції:

"Lighting the Great Mosque of Cordoba: A Digital Reconstruction of Vision and Memory for 10th c. CE Interiors" Tyler School of Art, Temple University, 02/23/2017.

"How were the traces of their edifices erased?": Archaeological /Ethno - historical Survey, Its Results and Interpretation" The Archaeology and Material Culture of the Medieval Islamic West, Khalili Research Centre SEMINARS, Oxford University, 06/13/2017.

"Половці, 4-тий Хрестоносний похід та битва над Калкою" НТШ- Канада, Торонто, 10/13/2017.

"What's in a Name? Signature or keeping count?" Aga Khan Museum, Toronto, Canada, October 15, 2017.

"Lighting the Great Mosque of Cordoba: A Digital Reconstruction of Vision and Memory for 10th c. CE Interiors" Community College of Philadelphia, November 3, 2017.

Method and Theory in Post-Classical Art and Archaeology, Art and Archaeology of the Mediterranean World seminar, November 10, 2017.

"What's in a Name? Signatures, crafts, or patrons?" Colloquium, History of Art Department, UPENN, December 8, 2017.

"From the Pyramids to Taq-i Bustan" Defining and Redefining National Identity, Symposium, Westphal College, Drexel University. December 10, 2017.

Музейна праця:

University of Pennsylvania Museum of Archaeology and Anthropology, новий дизайн галерій середнього сходу; завідує секторами: "Numismatics, collected and excavated," "The city: Rayy, Iran", "Life on an Estate", "Trade Goods", "Safavid Textiles", "Luxury Ceramics," "Clothing the Body: Rank, Gender, and Age," "Books: A Designed Experience."

Юрій Добчанський

Конференції:

Keynote address "On the 80th Anniversary of the Ukrainian Museum and Library of Stamford: a behind-the-scenes look at our profession" Stamford, CT, October 7, 2017;

Report on recent developments at the Shevchenko Scientific Society's Library and Archives and the Library of Congress, Fifth Conference of the Ukrainian Heritage Consortium of North America, Somerset, NJ and New York, October 26-29, 2017.

Інтерв'ю:

Розмова з Barbara Hall про писанкарство "A colorful – and delicate – Ukrainian tradition," *Washington Post*, 8 квітня 2017, <https://www.washingtonpost.com>

Микола Дупляк

Статті:

"Калина" – надійна мистецька група в Сиракузах"/>

Національна Трибуна, Нью-Йорк, ч. 22 (1704), 2017.

“Випускники Школи Українознавства в Сиракузах”// Національна Трибуна, Нью-Йорк, ч. 24 (1706), 2017.

“Слово про напівдокументальну повість Мирослава Трухана”//Бористен, Дніпро, №8 (301), 2017.

“Дослідження про негативний стереотип українця в польській післявоєнній літературі”//Бористен, Дніпро, №10 (303), 2017.

“Книжка про людину вельми заслужену для української науки”//Дзвін, Львів, грудень, 2017

“Дещо про спогади воїна УПА Михайла Ковальчина “Бурого”//Національна Трибуна, Нью-Йорк, ч. 41 (1723), 2017.

“Монографія про українське село Журавці на Закерзонні”// Рідна Школа, Нью-Йорк, №2 (177), 2017.

Василь Махно

Книги у перекладі на іврит та сербську:

Private Comment on History. Tel Aviv, Penpal. 2017. 180 p. [in Hebrew].

Свадбарски купус. Есеје. Београд: Алма, 2017. 287 с.

Журнальні публікації:

українською: Елегія повернення//Кур'єр Кривбасу, № 10, 2017; англійською: 4 Poems//Words for War. New Poetry from Ukraine. Edited by Oksana Maksymchuk & Max Rosochinsky. Academic Studies Press. 2017; Wednesday is Trash Day. *Short Story*. Translated by Khrystyna Makhno. *Solstice*, Fall 2017; 2 Poems//*Modern Poetry in Translation*. #3/2017. UK; іврит: 3 Poems//*Kefel Magazine*, #5/2017; грузинською: Вірші, інтерв'ю, есей//*Ахали Саундже* #10/2017; португальською: 4 вірші//*DiVersos*, # 27/2017; німецькою: An einem Mittwoch, wo man den Müll abholt. Aus dem Ukrainischen über setzt von Christian Weise//*Zeitzug*, 2017; іспанською: Mientas se mece la sombra. 5 poemas de Vasyl Makhno//*ValejoandCompany*, 2017.

Інтерв'ю

«У житті є багато спокус – деякі варто оминати»//Про Те, 2017.

Виступи:

International Poetry Days in Mongolia, Ulaan Bataar, Desert Gobi, Mongolia. 16-24 August, 2017.

Вечір Богдана Бойчука. НТШ-А, 7 жовтня 2017.

Участь у круглому столі, присвяченому 20-річчю журналу «Критика», НТШ-А, 2 грудня 2017.

Michael Kalinski

Publications:

Kalinski M.I. State-sponsored doping system in Russia as the largest institutional conspiracy in history of sport and its motivation. *Proceedings of the 13th International Conference on Social Sciences*, V. 2, 281-283, 2017.

Kalinski M.I. State-sponsored doping system in Russia: a grand failure of the largest institutional conspiracy in history of sport. *Ann Sports Med Res* 4(4): 1116, 2017.

Kalinski M.I. State-sponsored doping: a transition from the former Soviet Union to present day Russia. *BLDE Univ J Health Sci*;2:1-3, 2017.

Conference:

Kalinski M.I. State-sponsored doping system in Russia: a grand failure of the largest institutional conspiracy in history of sport and its motivation. 13th International Conference in Social Sciences, Vienna, Austria, October 3-5, 2017.

Анна Процик

Статті:

Державницька концепція Михайла Грушевського під час Визвольних змагань 1917-1921// Бюлетень НТШ-А №43 (59) 2017.

Доповіді:

«Державницька концепція Михайла Грушевського і гібридна війна російських політиків-лібералів». НТШ, Львів 20 жовтня 2017; конференція “Українська революція 1917–1921 років: історичний досвід та державницька традиція”, Наукове товариство імені Шевченка у Львові, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Львів), Львівський національний університет імені Івана Франка.

“*Slovo przestrogi* as a Reflection of Political Thought in East Galicia during the 1830s”, Семінар з інтелектуальної історії. УКУ. Львів 23 жовтня 2017;

“Anti-Bolshevik Russia and the Hybrid War Against Ukraine: 1917-1920” at the *American Foreign Policy Council & the Center for US-Ukrainian Relations Conference* on December 7-8, 2017, Washington DC.

Марія Ревакович

Публікації

Книги: *Ukraine's Quest for Identity: Embracing Cultural Hybridity in Literary Imagination, 1991-2011*. Lanham, MD: Lexington Books, c2018. [Published October 2017.] 290 p.

Статті:

“Borderland Poetic Visions: Bohdan I. Antonych, Jerzy Harasymowicz and Janusz Szuber,” *Наукові праці. Серія «Філологія. Літературознавство»*. Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, Т. 289, вип. 301 (2017), 39-45.

Конференції, доповіді, виступи:

Доповідь: “Borderland Poetic Visions: Bohdan I. Antonych, Jerzy Harasymowicz and Janusz Szuber” (участь за допомогою відеозапису), Всеукраїнська конференція «Кордони, межі й помежі» в літературі», в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили в Миколаєві за підтримки Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, 28 квітня 2017.

Доповідь: “Cultural Hybridity as a Literary Reading Strategy: A Few Theoretical Propositions for the Study of Contemporary Ukrainian Literature” (участь за допомогою відеозапису). Теоретико-методологічний семінар «Досвід міграції: від літератури до літературознавства», проведеного в рамках наукових подій Ольвійського форуму в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили, 8 червня 2017.

Участь у круглому столі присвяченому Богданові Бойчукові. Доповідь: «Спомини дитинства в поезії Богдана Бойчука», НТШ-А, 7 жовтня 2017.

Доповідь: “Traumas of Social Change and Mental Illness: Fluid Identities in Contemporary Ukrainian Fictions” in a panel: “Beyond Borders: National and Social Transgression in East European Literature.” 49th Annual Convention of the Association for Slavic, East European and Eurasian Studies, Chicago, Nov. 9, 2017.

Участь у круглому столі, присвяченому 20-річчю журналу «Критика», НТШ-А, 2 грудня 2017.

Marian Rubchak

Mar'iana Rubchak, "Comments on Michael Naydan's Creative Output," in *Forty Years of Promoting Ukrainian Culture in the Anglophone World*. Ukrainian Institute of America. November 28, 2017.

Marian J. Rubchak "Linguistic Unity as Marker in the Formation of a National Identity." Conference on *Cultural-Linguistic Identification in the Context of Philological Studies*. Taras Shevchenko National University in Kyiv. October 23, 2017.

Anthropology of East Europe Review. Mariya Lesiv, *The Return of Ancestral Gods. Modern Ukrainian Paganism as an Alternative Vision for a Nation*, 2013. Montreal: McGill-Queens University Press, Notes, Index. Review by Marian J Rubchak, 2017.

2017 *Slavic Studies. Ukrainian Otherlands. Diaspora, Homeland, and Folk Imagination in the Twentieth Century*: Natalia Khanenko-Friesen, Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Press, 2013. ix-xi; 263 pp. Notes. Index. Review by Marian J Rubchak, 2016.

Лариса Онишкевич

Публікації:

"Prof. Natalia Ishchuk Pazuniak: Scholar and Community Activist" *The Ukrainian Weekly*, Nov. 19, 2017, 4.

Review Article:

Irena Kowal. *Displaced*. A True-Life Novel. *The Ukrainian Quarterly*. LXXIII, nos. 1-2, 2017, 128-134.

Андрій Сороковський

Публікації:

"The Future of the Emigré Learned Society: NTS and UVAN," *The Ukrainian Quarterly*. LXXIII, nos. 1-2, 2017, 13-34.

Вірляна Ткач

Музейна виставка:

"Курбас у Києві" Музей театру Музики і Кіномистецтва, Київ 25 лютого до 25 жовтня 2017

Театральна вистава

"1917-2017: Tychyna, Zhadan & the Dogs" 12 show June 9-25, 2017 at La MaMa's Ellen Stewart Theatre, New York.

Фестиваль:

"Fire & Frost: Yara's Winter Festival" Dec 8-9, 2017, Ukrainian Museum, New York.

Лекції:

"Kurbas: Dreaming Wide-Awake" media lecture by Virlana Tkacz with performances by Mykola Shkaraban, Fima Chupakhin and Serhiy Zhadan at Fulbright in Ukraine 25, Oct 12, 2017 Kyiv.

"Kurbas in Kharkiv" media lecture at Arabesque Theatre in Kharkiv Oct 17, 2017.

"American Theatre Today & Kurbas in Kharkiv" at the Kotliarevsky Institute of the Arts in Kharkiv Oct 20, 2017.

"Kurbas in Kyiv" media lecture at the Ukrainian Educational and Cultural Center, Jenkintown PA Dec 3, 2017.

Роман Троч

„Про психоаналіз та наукову психологію“//Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України», том 3, випуск 12, рік видання 2017, «Актуальні проблеми психології», С.104-116.

Віталій Чернецький

Публікації:

"Afterword/Afterward: Eastern Europe, Unmapped and Reborn," in Irene Kacandes and Yuliya Komska, eds., *Eastern Europe Unmapped: Beyond Borders and Peripheries* (New York: Berghahn, 2018 [actual release date 2017]).

Review of Anita Starosta, *Form and Instability: Eastern Europe, Literature, Postimperial Difference, Slavic and East European Journal*, vo. 61, no. 2, 2017.

Review of Elizabeth A. Papazian and Caroline Eades, eds., *The Essay Film: Dialogue, Politics, Utopia, Studies in Russian and Soviet Cinema*, vol. 11, no. 3, 2017.

Translation of prose selections by Sophia Andrukhovych, poetry selections by Andriy Bondar, in Mark Andrychuk, ed., *The White Chalk of Days: The Contemporary Ukrainian Literature Series Anthology*, Boston: Academic Studies Press, 2017.

Виступи, конференції, лекції:

"Ukraine's Film Industry and the Odesa Film Festival," Center for Russian, East European & Eurasian Studies, University of Kansas, September 2017.

"The Situation in Contemporary Ukraine: Round Table," with George Grabowicz, Alexander Motyl, Yuri Shevchuk, and Lyuba Shipovich, Shevchenko Scientific Society in the U.S., September 2017.

"Book Discussion: *Ukrainians and Jews: A Millennium of Co-Existence*, by Paul Robert Magocsi and Yohanan Petrovsky-Shtern" (with Benjamin Frommer, Amelia Glaser, Serhii Plokhii, and Jeffrey Veidlinger), Association for Slavic, East European, & Eurasian Studies (ASEEES) Annual Convention, Chicago, November 2017.

Book panel (with Mark Andryczyk, Polina Barskova, Olena Haleta, Oleh Kotsyuba, Oksana Lutsyshyna, and Max Rosochinsky), *The White Chalk of Days: The Contemporary Ukrainian Literature Series Anthology and Words for War: New Poems from Ukraine*, Association for Slavic, East European, & Eurasian Studies (ASEEES) Annual Convention, Chicago.

Юрій Шевчук

Конференції:

"Ukrainians and Jews on and behind the Soviet Silver Screen. Identity, Complicity, and Resistance, 1945-1991", paper presented at the Ukrainian-Jewish Encounters roundtable "Jews and Ukrainians in Postwar Soviet Ukraine", Pocantico, N.Y.

"Weaponizing language. The case of *kulak*", paper presented at the international conference "100 years since the Russian Revolution", November 15-17, 2017, University of Granada, Granada, Spain.

Богдан Футей

Доповіді на конференціях:

Судова система США; Юридична освіта і адвокатська практика; Справедливий судовий розгляд; Реалії кодексу судової поведінки в США//«Міжнародний юридичний форум». Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків. 3-6 жовтня 2017.

Реалії кодексу судової поведінки в США//Конференція «Верховний суд України: судова етика». Київ, 2017 (скайп).

Інтерв'ю

The Senior Judges in the US Court of Federal Claims// Federal Lawyer, September 2017.

Нові видання, спонсоровані НТШ-А

Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Том. CCLXX. Праці Історично-філософської секції. Львів, 2017. - 680 с.

Том присвячено 150-річчю від дня народження Михайла Грушевського. У розділі «Статті і повідомлення» надруковано низку праць про життя та діяльність М. Грушевського, зокрема Ігоря Гирича, Галин Бурлаки, Віталія Тельвака, Мирона Капралю, Світлани Панькової та ін. У «Питаннях загальної історії України» поміщено статті Юрія Зазуляка, Леоніда Тимошенка, Наталії Яковенко та ін. У «Матеріалах» опубліковано листування Михайла та Олександра Грушевських (1883-1934 рр.), Михайла Грушевського і Василя Лукича, матеріали про Цицорську битву 1620, Брацлавське воєводство 1643 року, список парафіян церкви Спаса міста Звягеля 1791 року та ін. У розділі «Критика та бібліографія» подано рецензії на книжки Ігоря Гирича, Віталія Тельвака, Василя Педича, Ярослава Дашкевича та ін.

Видано завдяки фінансовій підтримці НТШ в Америці
з Фонду Марії Фішер-Слиш

Віктор Неборак. Іван Франко: 3 вершин і низин. Львів: Срібне слово. 2017. - 224 с.

У книзі зібрано статті Віктора Неборака, в яких аналізується збірка Івана Франка «3 вершин і низин».

Видано завдяки фінансовій підтримці НТШ в Америці
з Фонду Івана та Єлизавети Хлопецьких

Нові видання членів НТШ-А

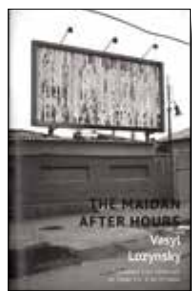
The White Chalk of Days: The Contemporary Ukrainian Literature Series Anthology. Compiled and edited by Mark Andryczyk. Boston: Academic Studies. 336 pp.; 15 illus.

The publication of *The White Chalk of Days: The Contemporary Ukrainian Literature Series Anthology* commemorates the tenth year of the Contemporary Ukrainian Literature Series. Co-sponsored by the Ukrainian Studies Program at the Harriman Institute, Columbia University and the Kennan Institute at the Woodrow Wilson International Center for Scholars, the Series has recurrently organized readings in the US for Ukraine's leading writers since 2008. The anthology presents translations of literary works by Series guests that imaginatively engage pivotal issues in today's Ukraine and express its tribulations and jubilations. Featuring poetry, fiction, and essays by fifteen Ukrainian writers, the anthology offers English-language readers a wide array of the most beguiling literature written in Ukraine in the past fifty years.

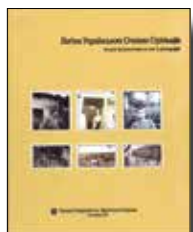
Аскольд Лозинський. Близька Україна. Із нью-йоркського зошита. Вступ Дмитра Павличка. Видання журналу "Березіль". Харків, 2017. - 320 с.

Протягом багатьох років відомий громадський діяч Аскольд Лозинський, який народився і мешкає в Нью-Йорку, виступає як позаштатний колумніст кількох україномовних видань. Його зведені в одне ціле і систематизовані відгуки на події в Україні та світі лягли в основу цієї книги. Книга має п'ять розділів, об'єднаних великою любов'ю автора до батьківського краю, бажанням допомогти рідній нації змінити ситуацію в Україні на краще. «Близька Україна» концептуально продовжує попередню книжку Аскольда Лозинського «Моє бачення», що побачила світ у 2015 році.

Vasyl Lozynsky. **The Maidan After Hours**. Trans. Ostap Kin and Ali Kinsella, with introduction by Ostap Kin. [Honolulu]: Board of Publications, University of Hawai'i at Manoa, 2017. 40 p.

This is a bilingual collection of poems by Vasyl Lozynsky published in the Hawai'i Review Chapbooks Series. In the past, Lozynsky's poems appeared in the United States in the journals *Trafika Europe* and *Hawai'i Review*. Vasyl Lozynsky is a poet, translator, essayist and literary critic. He has published two collections of poems *Feast after Debauchery* (2014) and *Another Country* (2016) in Ukrainian, as well as a collection of poems in the German translation, *Das Fest nach dem Untergang* (2016). Lozynsky translated Franz Kafka's collection of short stories *Meditation* (2012) and Ron Winkler's *Fragmented Waters* (2015), from German into Ukrainian, and edited and co-translated Tadeusz Dabrowski's collection of poems, *Black Square* (2013), from Polish into Ukrainian.

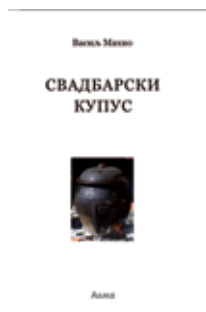
Легіон Українських Січових Стрільців. Каталог фотонегативів на склі та фотографій. Ідея, комп'ютерна верстка, оцифровування та редагування Василя Лопуха. НТШ-А, Нью-Йорк. 2017.

Фотонегативи на склі та фотографії, представлені у *Каталозі*, зберігаються у спеціальних, відповідно пронумерованих коробках. Підписи індексних фотографій Каталогу відповідають порядковому номеру фотонегатива на склі, реєстраційному номеру коробки місця зберігання оригіналу і назві відповідного оцифрованого файла.

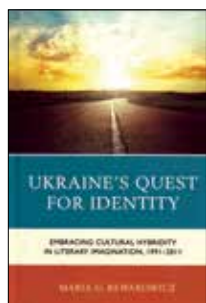
Vasyl Makhno. **A Private Comment on History**. Tel-Aviv, 2017. - 182 p. [In Hebrew]

Поетичну книжку у перекладі івритом "Приватний коментар до історії" опубліковано у тель-авівському видавництві Ренрал. Переклад Антона Паперного. До цього двомовного видання (українською та івритом) увійшло 44 вірші з різних збірок Махна. На обкладинці використано картину Саші Блондера "Водоноша у Чорткові" (1936), художника, який народився у місті Чорткові на Тернопільщині. До видання долучився фонд Ukrainian-Jewish Encounter.

Василь Махно. **Свадбарски купус**. Превео с украјинског Јарослав Комбиљ. Београд: Алма, 2017. – 288 с.

Књига украјинског поете, есејисте и преводиоца Васиља Махна (Њујорк), садржи 20 есеја, од којих су неки посвећени сећањима на живот у Украјини, у совјетско време и прве дане постсовјетског периода, док неки дају одреднице појединих места у светском културном простору, које утеловљују имена Гертруде Стајн, Езре Паунда, Федерико Гарсија Лорке те Цона Ешберија, Витолда Гомбровича и Јосифа Бродског, Богдана Задуре и Исака Башевиса Зингера, савремених украјинских, пољских, српских, румунских, индијских, колумбијских, америчких литерата, а поједини, пак, су окренути покушајима „интелектуалне геопоетике“: изучавању односа аутора са местима на мапи, значајним за његово стваралаштво, са местима, којима је шетала поетова „торба“ и која су условила ове или оне особитости његовог рукописа, - од носталгичног Чорткова, химерног Тернопоља или бруталног Кривога Рога, до парадоксалног Кракова, фантазмагоричног Меделина или неисцрпног у свом мноштву Њујорка.

Maria G. Rewakowicz. **Ukraine's Quest for Identity: Embracing Cultural Hybridity in Literary Imagination, 1991-2011**. Lanham, MD: Lexington Books, c2018 [published in October 2017]. – 290 p.

Ukraine's Quest for Identity: Embracing Cultural Hybridity in Literary Imagination, 1991-2011 is the first study that looks at the literary process in post-independence Ukraine comprehensively and attempts to draw the connection between literary production and identity construction. In its quest for identity Ukraine has followed a path similar to other postcolonial societies, the main characteristics of which include a slow transition, hybridity, and identities negotiated on the center-periphery axis. Examining major works of literature produced in Ukraine during the first two decades after independence, this pioneering study situates the post-independence literary process within a grid of specific contexts, focusing especially on how regionalism, gender and language issues, as well as social marginalization and popular culture, are reflected in literary works following the collapse of the Soviet Union.

НОВІ ЧЛЕНИ НТШ-А

Анатолій Чернат (Anatoliy Chernat) – кандидат технічних наук, Інститут Кібернетики ім. В. Глушкова Академії Наук УРСР (1983). Закінчив Вінницький філіял Київського Політехнічного Інституту (Україна, 1965-1968) та Ризький Інститут інженерів цивільної авіації (Латвія, 1968-1971). Інженер, старший науковий співробітник Інституту Кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України; програміст у Chase Manhattan Bank, Charles Schwab, Blue Cross, AT&T та ін. (США).

Розробив ядро операційної системи типу Unix для інтелектуального терміналу суперкомп'ютера “Ельбрус”.

Олена Шарван (Olena Sharvan) – юрист, дослідник права. Докторант катедри кримінального права факультету права та адміністрації Ягелонського університету у Кракові (Польща). У 2010 році закінчила юридичний факультет Львівського національного університету ім. Івана Франка (диплом магістра права з відзнакою). У 2013-2014 навчалася у Школі права Нью-Йоркського Університету (New York University School of Law) як стипендіст програми Гаузер (Hauser Scholar), диплом магістра права (LL.M.). Співавтор двох звітів: “The Crisis in Ukraine: Its Legal Dimensions” та “Human Rights on Occupied Territory: Case of Crimea”, підготовлених у співпраці з організацією “Разом” (Razom, Inc.). Учасник багатьох наукових конференцій, автор більше двадцяти наукових статей.

Лауреат II стипендійної програми ім. Івана Пулюя. Керівник проєкту “Глосатор” (науково-практичне коментування рішень українських та міжнародних судів у співпраці з Українським католицьким університетом).

Професійні та наукові зацікавлення: *міжнародне та порівняльне право, права людини, кримінальне право, право нерухомості, міжнародні відносини та міжнародна безпека.*

НАШІ ВТРАТИ

Наталія Пазуняк, Євген Федоренко

Вітаємо

Дійсного члена НТШ

Професора історії та директора

Українського наукового інституту Гарвардського університету

Сергія Плохія

зі здобуттям

Національної премії ім. Т. Г. Шевченка

(2018)

за книжку

«Брама Європи.

Історія України від скіфських воєн

до незалежності» (2016)

New Shevchenko Society scholarships

The Shevchenko Scientific Society in the US announces a new special scholarship program for the support of talented and promising Ukrainian university (undergraduate) students. The scholarships are open to students who have suffered the loss of a close family member during the Euromaidan hostilities; as a result of the war in Eastern Ukraine; or have the status of Internally Displaced Persons.

Can we count on YOU?

Below is just a partial list of the ways your financial contribution can support the efforts of the Shevchenko Scientific Society, whose mission is to promote scholarship in areas of Ukrainian studies.

The Shevchenko Scientific Society, Inc. depends on gifts and grants from members and individuals, foundations, and organizations to support its scholarly projects, publications, and scholarship pro-grams. A gift to the Society is an investment in its work and its future, and ultimately is an investment in Ukraine, our ancestral homeland.

There are many ways to support the Society. Outright gifts of cash and securities are a welcome and essential source of support for the Society. Gifts provide unrestricted funding for the Society's programming and other core activities. Contributions may also be designated to honor or memorialize an individual, to commemorate a special

occasion, or to help fund specific Society initiatives.

Other ways to support the Society include bequests and planned giving, or gifts through retirement and life insurance plans. Consult your financial planner, estate attorney or accountant to plan the details of your gift. Whatever your gift, you will be ensuring that the Society's activities continue to support the scholarly work of Ukrainians in Ukraine and the Diaspora.

Support the Society

by sending your financial contribution today!

Additional information:

Vasyl Lopukh

Administrative Director

(212) 254-5130 admin@shevchenko.org

www.shevchenko.org

To support the defense of the Ukrainian language in Ukraine and the world?

To sponsor the publication of scholarly works on Ukrainian history, literature, art, philology, and Ukrainian studies?

To fund current research in human rights and sociological effects of war in Ukraine?

To provide support for the Society's Library, Archives, and Saturday Lecture Series?

До 100-річчя Української Революції

*Володимир Зарицький
Під час дискусій. НТШ-А, 20 січня
2018*

*Олег Коцюба
Під час дискусій. НТШ-А, 20 січня
2018*

*Валентина Хархун
Під час дискусій. НТШ-А, 20 січня
2018*

Під час конференції. НТШ-А, 20 січня 2018

The background of the page is a photograph of a park. In the center, there is a circular gazebo with a yellow roof and white columns. The gazebo is surrounded by a black metal fence. In the background, there are many bare trees, suggesting a late autumn or winter setting. The sky is a pale blue.

Павло Тичина

ПАМ'ЯТІ ТРИДЦЯТИ

На Аскольдовій могилі
Поховали їх -
Тридцять мучнів українців
Славних, молодих...

На Аскольдовій могилі
Український цвіт! -
По кривавій по дорозі
Нам іти у світ.

На кого посміла знятись
Зрадницька рука?
Квітне сонце, грає вітер
І Дніпро-ріка...

На кого завзявся Каїн?
Боже, покарай! -
Понад усе вони любили
Свій коханий край.

Вмерли в Новім Заповіті
З славою святих. -
На Аскольдовій могилі
Поховали їх.

21 (8) березня 1918